

Nr 211.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till
luftskyddslag; given Stockholms slott den 5 mars
1937.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till luftskyddslag.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Luftskyddslag.

Härigenom förordnas som följer:

Om luftskyddets organisation.

1 §.

Med *luftskydd* avses i denna lag åtgärder av icke militär natur, vilka åsyfta att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall.

2 §.

Tillsyn å luftskyddet inom riket utövas av *luftskyddsinspektionen*. Närmare bestämmelser om luftskyddsinspektionen meddelas av Konungen.

3 §.

Inom varje län handhar *länsstyrelsen* ledningen av luftskyddet.

4 §.

Riket indelas i *luftskyddsområden*. Varje stad och landsfiskalsdistrikt utgör ett luftskyddsområde, där ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar. Ingå i luftskyddsområde delar av skilda län, bestämmer Konungen, till vilket län området i luftskyddshänseende skall anses höra.

5 §.

Inom luftskyddsområde utövas den omedelbara ledningen av luftskyddet av en *luftskyddschef*. Luftskyddschef är för luftskyddsområde, som utgöres av stad eller landsfiskalsdistrikt, vederbörande polischef; dock äger länsstyrelsen för särskilt fall till luftskyddschef utse annan person. För annat luftskyddsområde än nu nämnts utser länsstyrelsen luftskyddschef.

Länsstyrelsen äger för luftskyddsområde eller viss del därav utse ställföreträdare för luftskyddschefen samt uppdraga åt honom att i de hänseenden länsstyrelsen bestämmer fullgöra luftskyddschefs åligganden och utöva dennes befogenheter.

Befattningshavare vid polisväsendet är skyldig mottaga uppdrag att vara luftskyddschef eller ställföreträdare för luftskyddschef.

6 §.

Kommun äger besluta, att *luftskyddsnämnd* skall tillsättas för att följa luftskyddets planläggning och därvid företräda kommunens intresse.

Luftskyddsnämnd utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller fem med den kommunala förvaltningen förtrogna personer. Jämte ledamöterna utses suppleanter till lika antal. Därvid bestämmes tillika, i vilken ordning suppleanterna skola inkallas. Med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för beslutsfattande samt förande av protokoll skall i fråga om luftskyddsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående byggnadsnämnd.

Länsstyrelsen äger kalla luftskyddsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller dess representant. Luftskyddschef må ock kalla nämnden till sammanträde. Kallelse sker genom ordföranden.

Om luftskyddets förberedande.

7 §.

Luftskyddsinspektionen verkar för att luftskyddets förberedande sker ändamålsenligt, planmässigt och enhetligt. För sådant ändamål utfärdar inspektionen anvisningar till ledning för myndigheter, enskilda sammanslutningar, vilka önska medverka vid luftskyddet, samt allmänheten.

8 §.

Det åligger länsstyrelsen:
att med ledning av luftskyddsinspektionens anvisningar meddela erforderliga bestämmelser om planläggningen av luftskyddet inom länets olika delar;
att granska de för varje luftskyddsområde uppgjorda planerna; samt
att i övrigt leda och övervaka förberedelsearbetet inom länet.

9 §.

Luftskyddschef uppgör plan för luftskyddet samt förbereder i övrigt dess genomförande inom luftskyddsområdet.

10 §.

Det åligger kommun att lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet inom kommunen.

Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, vare ock skyldig att därvid lämna erforderligt biträde.

11 §.

Ägare eller innehavare av egendom, som i 10 § andra stycket sägs, vare pliktig att med avseende å egendomen tåla åtgärd, som av länsstyrelsen prövas erforderlig för beredande av luftskydd och som för honom icke medför kostnad eller olägenhet.

12 §.

I samband med luftskyddsövning äger länsstyrelsen meddela erforderliga föreskrifter med avseende å anordnandet av belysning, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt; dock ankommer det på Konungen att förordna om undantag från bestämmelser i allmänna författningar angående trafiken.

Luftskyddsövning, om vars hållande Konungen ej förordnat, må, där allmänhetens medverkan påkallas, icke anordnas utan tillstånd av länsstyrelsen.

Om luftskyddstillstånd.

13 §.

Befinner sig riket i krig eller krigsfara, äger Konungen förordna, att riket eller del därav skall försättas i *luftskyddstillstånd* och att planerna för luftskyddet helt eller delvis skola verkställas.

Angående luftskyddstillstånd skall gälla vad därom framdeles kan bliva bestämt.

Föreskrifter med avseende å lagens efterlevnad.

14 §.

Den som undandrager sig åliggande, varom stadgas i 10 §, eller motsätter sig åtgärd, som han enligt 11 § är skyldig tåla, må av länsstyrelsen föreläggas lämpligt vite.

15 §.

Bryter någon mot föreskrift, som meddelats med stöd av 12 § första stycket, eller mot stadgandet i 12 § andra stycket, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Den som under tid, då han är ställd under åtal för sådan förseelse, fortsätter förseelsen, skall för varje gång åtal därför anhängiggöras, fällas till särskilt ansvar.

16 §.

Åtal för förseelse, som avses i denna lag, anhängiggöras vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Särskilda bestämmelser.

17 §.

Vad i denna lag är stadgat om länsstyrelse gäller i fråga om Stockholm överståthållarämbetet.

18 §.

I fråga om fartyg samt kommunikationsverk och andra verk, företag eller inrättningar av större omfattning eller särskild beskaffenhet äger

Konungen, utan hinder av vad ovan är stadgat, meddela särskilda föreskrifter angående luftskyddets organisation.

Vad i första stycket sägs skall ock gälla beträffande fästnings försvars område eller krigsskådeplats.

19 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, försvars-, kommunikations-, finans- och handelsdepartementen *frågan om lagstiftning angående det civila luftskyddet* samt anför:

Inledning.

Den 30 april 1936 tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande fem sakkunniga¹ för att biträda inom försvarsdepartementet med utredning rörande planläggning och organisation av det civila luftskyddet.

Till fullgörande av nämnda uppdrag hava de sakkunniga, vilka antagit namnet *civila luftskyddsutredningen*, den 21 december 1936 avgivit betänkande angående det civila luftskyddet (statens offentliga utredningar 1936: 57).

Over betänkandet hava i anledning av remiss utlåtanden avgivits av arméförvaltningen, chefen för generalstaben och t. f. chefen för armén, de båda sistnämnda gemensamt, marinförvaltningen efter hörande av marindistriktsbefälhavaren för ostkustens marindistrikt ävensom befälhavande amiralen i Karlskrona och kommandanten i Vaxholms fästning, chefen för marininstaben, chefen för flygvapnet och flygförvaltningen, de båda sistnämnda gemensamt, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, kammarrätten såvitt angår ändring i skattelagstiftningen, riksräkenskapsverket, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna i riket ävensom svenska hamnförbundet och Sveriges kemiska industrikontor, statens provningsanstalt, överståthållarämbetet efter hörande av polismästaren i Stockholm, samtliga länsstyrelser, överstyrelsen för svenska röda korset, styrelsen för svenska stadsförbundet, styrelsen för svenska landskommunernas förbund, Sveriges industriförbund, svenska brandkårernas riks-

¹ Landshövdingen E. A. Beskow, ordförande, generaldirektören J. A. Höjer, översten friherre C. G. von Otter, ledamoten av första kammaren redaktören Johan Nilsson och bergsingenjören P. S. Rydbeck.

förbunds verkställande utskott samt svenska brandskyddsföreningen. Särskilda yttranden hava vid utlåtandena fogats av länsstyrelsen i Gotlands län från Gotlands luftskyddsförening, av länsstyrelsen i Blekinge län från magistraten, polismästaren, drätselkammaren och luftskyddskommittén i Karlskrona, magistraten, polischefen och drätselkammaren i Karlshamn samt Blekinge länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler ävensom av länsstyrelsen i Gävleborgs län från drätselkammaren i Gävle och Sandvikens järnverks aktiebolag.

Stadgandena om luftskyddet i Sverige äro mycket knapphändiga. Enligt i kommandoväg utfärdade bestämmelser åligger det vederbörande arméfördelningschef eller motsvarande myndighet att inom arméfördelningsområdet eller motsvarande område i fredstid planlägga erforderliga åtgärder för skydd mot anfall från luften. Härvid har förutsatts viss medverkan av civila myndigheter. Angående skyldighet att lämna medverkan i sådant hänseende ha bestämmelser i fråga om länsstyrelserna samt järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen och vissa andra myndigheter meddelats i ett den 18 december 1931 utfärdat cirkulär till samtliga länsstyrelser m. fl. angående försvarsberedskap. Sålunda skall jämlikt mom. 16 i cirkuläret länsstyrelse efter anmodan av arméfördelningschef (militärbefälhavare, marindistriktsbefälhavare, som är territoriell myndighet, kommandant) biträda vid luftförsvarets organiserande. I övrigt läres skyldighet för civil myndighet att medverka vid luftförsvarets ordnande och i samband därmed stående åtgärder icke föreligga i vidare mån än sådan skyldighet kan anses innefattad i myndighetens allmänna åligganden i fråga om samverkan med krigsmakten. Angående civila myndigheters samverkan med krigsmakten äro bestämmelser givna i åtskilliga författningar. Här må blott nämnas kungörelsen den 30 oktober 1914 (nr 362) angående vissa Kungl. Maj:ts befallningshavande och dem underlydande myndigheter vid krig eller krigsfara tillkommande åligganden. Beträffande kommuners och enskildas medverkan till åtgärder för skydd mot anfall från luften föreligga icke några särskilda bestämmelser.

Efter att hava omnämnt hurusom överståthållarämbetet och ett flertal länsstyrelser i samråd med vederbörande militära myndigheter och med biträde av militär arbetskraft, som ställts till förfogande, utfört ett betydande arbete för luftskyddets planläggning inom sådana orter, som ansetts vara av vikt ur luftskyddssynpunkt, anför civila luftskyddsutredningen:

Dessa planer representera otvivelaktigt ett värdefullt tillskott till försvarsberedskapen. Avsaknaden av enhetliga normer för arbetets bedrivande och den knappa tillgången å kvalificerad arbetskraft ha emellertid helt naturligt medfört, att planläggningen blivit i viss mån ojämn samt — fränsett att på många håll någon planläggning icke skett — ofullständig. Därtill kommer, att det rättsliga underlaget för planernas genomförande i händelse av krig eller krigsfara i stor utsträckning saknas. Den största bristen i fråga om luftskyddets förberedande i vårt land är emellertid, att planerna i praktiskt taget fullständig brist på anslag för ändamålet icke kunnat motsvaras av anskaffandet av sådan för luftskyddet oundgängligen nödvändig materiell, som icke kan beräknas stå till buds i händelse av krig utan som måste åvägbringas

redan i fredstid. Enligt utredningens mening måste det anses ofrånkomligt, att sedan medel ställts till förfogande och klarhet vunnits i fråga om olika rättssubjekts åligganden beträffande luftskyddet, de redan uppgjorda planerna underkastas en grundlig revision.

I detta sammanhang har utredningen framhållit, att på senare tid åtskilliga på frivillighetens väg bildade organisationer gjort till sin uppgift att främja det civila luftskyddet. I främsta rummet gällde detta om svenska röda korset, som nedlagt ett betydande arbete på utbildning av personal i sjukvårds- och sjuktransporttjänst i och för luftskyddet.

Vissa förslag till luftskyddets ordnande ha tidigare framkommit. Sålunda har luftförsvarsutredningen, som tillsattes jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 mars 1928, verkställt utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige samt i betänkande den 11 december 1931 (statens offentliga utredningar 1932:3) framlagt resultatet därav. I betänkandet har till särskild behandling upptagits frågan om civila myndigheters, kommuners och enskilda personers medverkan vid luftförsvaret. Betänkandet utmynnar, såvitt angår det civila luftskyddet, i förslag dels till lag om luftförvarstillstånd och dels till förordning om planläggning av åtgärder till befolkningens skyddande vid luftanfall.

I en den 18 juli 1933 avlåten framställning till Konungen rörande det civila luftskyddet har chefen för generalstaben föreslagit, att i landshövdingeinstruktionen och i ovannämnda kungörelse den 30 oktober 1914 skulle införas vissa bestämmelser angående luftskyddets förberedande. Någon ändring av dessa författningar i sådant hänseende har emellertid icke kommit till stånd.

Försvarskommissionen har i sitt den 30 juli 1935 avgivna betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende (statens offentliga utredningar 1935:39) lämnat en kortfattad redogörelse för läget beträffande det civila luftskyddet i andra länder samt uppdragit de riktlinjer, som enligt kommissionens förmenande borde följas för förberedandet och ordnandet av luftskyddet i Sverige.

Översikt av civila luftskyddsutredningens förslag.

Civila luftskyddsutredningen Jämnar i sitt betänkande följande sammanfattande översikt av sitt förslag.

I händelse av fientligt anfall mot vårt land måste man räkna med möjligheten av anfall från luften även mot icke befästa orter. Endast på ett mycket begränsat antal platser kan ett dylikt angrepp mötas med militärt försvar och ingenstädes kan dylikt försvar helt förhindra, att civilbefolkningen utsättes för anfallets verkningar. Det civila luftskyddet kan emellertid väsentligen minska dessa verkningar såväl med avseende å person som egendom. I fråga om större betydelsefulla anläggningar, såsom kraftstationer, industrianläggningar m. m., kan emellertid enligt utredningens mening tillfredsställande skydd för själva anläggningarna icke vinnas annorledes än genom luftvärn.

De åtgärder, som erfordras för det civila luftskyddet, äro i stort sett sådana, att de i händelse av fara ej alls eller endast bristfälligt kunna genomföras utan att de blivit på förhand noggrant planlagda. Denna planläggning omfattar utredning om såväl förebyggande åtgärder som åtgärder i syfte att mildra följderna av redan uppkomna skador. Planlägningsarbetet bör i möjligaste mån byggas på utnyttjande av samhällets redan befintliga organisationer och inrättningar av olika slag. Vid detsamma måste hänsyn tagas såväl till faran för brisansbomber och brandbomber som till risken för användande av giftgaser.

Genomförande av planlagda åtgärder bör i den mån så är möjligt anstå till dess omedelbar fara är förhuden men måste delvis beträffande åtgärder, som kräva längre förberedelse, ske i fredstid.

Det förslag till luftskyddslag, som av utredningen framlägges, innefattar såväl föreskrifter om luftskyddets organisation och förberedande i fredstid som särskilda bestämmelser med avseende å krigsfara och krig (*luftskyddstillstånd*). I betänkandet behandlas särskilt för sig frågan om de ändamål, vartill anslag krävas i fredstid.

I avseende å *organisationen* har utredningen framhållit den stora vikten av att för ledning av luftskyddet inom riket finnes ett centralt organ. I lagförslaget föreslås i sådant syfte, att tillsynen å luftskyddet skall utövas av luftskyddsinspektionen. Denna myndighet, som utredningen tänkt sig förlagd under socialdepartementet, skulle bestå av en chef, tre ledamöter anställda mot arvode och en byrådirektör jämte vissa andra tjänstemän. Inspektionen skulle bland annat verka för att luftskyddets förberedande skedde ändamålsenligt, planmässigt och enhetligt. Ledningen av luftskyddet inom varje län skulle omhänderhavas av länsstyrelserna, och under dessa skulle i allmänhet för varje stad och landsfiskalsdistrikt vederbörande polischef i egenskap av luftskyddschef handhava det omedelbara arbetet med planernas upprättande. Som biträde vid planlägningsarbetet skulle vidare för varje län stå till förfogande den hos respektive länsstyrelse förordnade försvarsassistenten. För den allmänna uppläggningsplanerna skulle luftskyddsinspektionen hava tillgång till särskilda luftskyddskonsulenter till ett antal av fyra. Kommun, som så önskade, skulle äga utse en särskild luftskydds nämnd för att följa planläggningen inom kommunen.

Beträffande själva *planlägningsarbetet* föreslås skyldighet för såväl kommuner som enskilda att därvid medverka. Vissa riktlinjer för planlägningsarbetet framläggas i betänkandet, men anses luftskyddsinspektionen böra utfärda närmare anvisningar beträffande detaljerna. Till ledning för planlägningsarbetet har i särskild hemlig bilaga upprättats förteckning över de orter, beträffande vilka planer företrädesvis kunna antagas behöva uppgöras. En preliminär gradering av orterna efter deras betydelse ur luftskyddssynpunkt har jämväl verkställts. I enlighet härmed har planlägningsarbetet, vars omfattning får bestämmas av ortens betydelse och de lokala förhållandena, beräknats komma att avse mellan 400 och 500 orter.

Förslaget förutsätter, att i händelse av luftskyddstillstånd möjlighet skall beredas för länsstyrelserna eller luftskyddscheferna att taga i anspråk egendom och annat, som behöves för luftskyddets genomförande. En vidsträckt medborgerlig skyldighet har föreslagits att i sådan händelse biträda med skyddsåtgärdernas genomförande. Utredningen förordar även för tillgodoseende av det civila luftskyddets intressen vissa ändringar i bestämmelserna om uppskov med krigstjänstgöring.

Som förut nämnts föreslår utredningen vidtagande redan i fredstid av vissa anskaffningar och andra åtgärder, vilka kräva längre tid för förberedelse. Härvid måste enligt utredningens mening hänsyn tagas till vad som

är mest nödvändigt och som kan åvägabringas till överkomliga kostnader. I avvaktan på planlägningsarbetets genomförande har kostnaden för dessa åtgärder kunnat beräknas endast helt preliminärt.

Utredningen har till en början framhållit behovet av *alarmeringsanordningar* och i sådant avseende föreslagit, att för anskaffande av dylika genom statens försorg för orter, där behovet är mest framträdande, beviljas ett engångsanslag av 1,150,000 kronor.

Erforderliga anordningar för *mörkläggning* av vissa samhällen m. m. anses av utredningen vara av sådan vikt, att de böra vidtagas i fredstid. Dessa anordningar, vilka i allmänhet ej behöva draga större utgifter, anses ej böra bekostas av staten, utan förutsättas komma att i likhet med andra eventuellt erforderliga arbeten vid kommunala verk vidtagas av vederbörande kommunala organ.

Anskaffning av *gasskyddsmateriell* bör enligt utredningens mening äga rum i fredstid. Utredningen föreslår sålunda anskaffning på statens bekostnad av gasmasker och annan personlig gasskyddsutrustning för den personal, som är verksam i samband med luftanfall (den s. k. aktiva personalen), ävensom viss indikeringsmaterieell och viss specialutrustning för hjälplatser, och begäres härför ett engångsanslag å sammanlagt 5,000,000 kronor, vartill kommer ett årsanslag å 50,000 kronor för förvaring, kontroll och underhåll av denna materieell m. m. För civilbefolkningen i övrigt bör möjlighet beredas att inköpa gasmasker. Utredningen föreslår i samband härmed bestämmelser om kontroll över tillverkning och försäljning av gasskyddsmaterieell.

Utredningen framhåller angelägenheten av att anordningar planläggas för säkerställande vid krigsfara eller krig av tillgången å sådan för luftskyddet nödvändig materieell, som ej anskaffas i fredstid.

En synnerligen viktig fråga är *utbildningsfrågan*. Härutinnan anser utredningen det böra ankomma på staten att anordna kurser för utbildning av sådan personal, som erfordras för luftskyddets ledning eller för att i egenkap av instruktörer handhava det fortsatta utbildningsarbetet väsentligen komma till stånd på frivillighetens väg. På sjukvårdens område anses härvid en värdefull medverkan kunna påräknas av svenska röda korset. Gasskyddsmaterieell för utbildningsändamål skulle kunna tillhandahållas från statens förråd. För närvarande begäres ett statsanslag dels för avhållande av en kurs för försvarsassistenter m. fl., vilka skulle hava att biträda med själva organisationsarbetet, med 15,000 kronor, dels ock till svenska röda korset för utbildning av personal i sjuktransporttjänst och sjukvård med 20,000 kronor.

Beträffande skyddsanordningar för befolkningen i händelse av krig har utredningen till behandling upptagit bland annat frågorna om utrymning i viss omfattning av hotade samhällen samt anordnande av skyddsrum och skyddsvärn. Alla dessa åtgärder anses vid planläggningen med hänsyn tagen till olika lokala förhållanden böra övervägas.

Utrymning kan ifrågakomma dels för någon längre tid, dels tillfälligtvis i samband med anfall. Utrymning bör kunna tvångsvis genomföras, i förra fallet dock endast efter beslut av Kungl. Maj:t.

I fråga om *skyddsrum* intager utredningen den ståndpunkten, att det icke är praktiskt möjligt att genom sådana bereda skydd mot fullträffar av brisansbomber, utan att man får nöja sig med att eftersträva skydd mot byggnaders instörtande och mot splitter i följd av nedslag i skyddsrummets närhet samt mot gas. I fråga om genomförandet av byggnadstekniska åtgärder göres skillnad mellan dylika åtgärder, som kunna vidtagas i samband med nybyggnads- och därmed jämförliga förändringsarbeten av fastigheter, och byggnadstekniska skyddsåtgärder i redan befintliga fastigheter.

I fråga om nybyggnader inom utsatta luftskyddsorter anser utredningen, att föreskrifter i byggnadsförfattningarna böra meddelas i syfte dels att åstadkomma sådan hållfasthet och sådana anordningar beträffande källarvåningarna, att skydd av nyssnämnda beskaftenhet kan beredas i huset boende personer, dels att minska faran för eldsvådor genom brandbomber. I sådant hänseende förordas, att efter ytterligare utredning förslag till erforderliga författningsändringar framläggas, och betonas i samband härmed vikten av att luftskyddssynpunkterna övervägas vid stadsplaneläggningen.

I fråga om inredning under fredstid av skyddsrum i befintliga hus anser utredningen något åläggande härom ej böra stadgas. Planläggningen av dylika skyddsrum, avsedda att inredas vid luftskyddstillstånd, anses i allmänhet kunna begränsas till samhällen med mer än 5,000 invånare.

Utredningen förordar vidare dels att för inredning av skyddsrum för vissa i statens fastigheter inrymda ämbetsverk anvisas ett anslag av 500,000 kronor, dels ock att kommuner må kunna erhålla statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av kostnaden för inrättande av centraler för den lokala luftskyddsledningen, skyddsrum för annan aktiv personal, hjälplatser och offentliga skyddsrum (avsedda för allmänheten å platser med livlig trafik) samt att för ändamålet anvisas ett anslag av 500,000 kronor. Något statsbidrag för anordnande av privata skyddsrum anses ej böra ifrågakomma. Utredningen förordar emellertid, att förslag utarbetas till sådan ändring i skattelagstiftningen, att fastighetsägare, som vidkännes kostnad för inrättande av skyddsrum, må kunna vid inkomsttaxeringen erhålla avdrag härför såsom för reparationskostnad.

I fråga om *skyddsvärn* framhålles bland annat, att de, fränsett gasfaran, kunna bereda ett jämförelsevis betryggande skydd samt att möjlighet föreligger att för ringa kostnad iordningställa sådana vid luftskyddstillstånd, varför skyddsvärnen vid planläggningen böra tillmätas stor betydelse.

För att den *frivilliga föreningsverksamheten* skall beredas större effektivitet uttalas önskvärdheten av att densamma koncentreras till en hela riket omfattande organisation.

I samband med berörandet av frågan om skydd för kraftstationer, industrier och annan dylik egendom har utredningen framhållit såsom önskvärt, att ett ståndpunktstagande från statsmakternas sida till frågan om frivilligt anordnande — på sätt ifrågasatts — av luftvärn för vissa industrier med det snaraste kommer till stånd.

Slutligen framhåller utredningen, att det framlagda betänkandet ej gör anspråk på slutgiltig lösning av det civila luftskyddets många komplicerade problem, utan att ytterligare utredningsarbeten måste ankomma på luftskyddsinspektionen.

Allmänna förutsättningar.

Föreliggande utredningar.

I fråga om behovet av ett organiserat civilt luftskydd må till en början framhållas, att i de flesta europeiska länder vidtagits mer eller mindre omfattande åtgärder till civilbefolkningens skydd mot anfall från luften. Beträffande dessa åtgärder, som i åtskilliga länder drivits mycket långt, torde jag få hänvisa till civila luftskyddsutredningens redogörelse för det civila luftskyddet i främmande länder (s. 19 ff. i betänkandet).

Utredningen förklarar sig hava under sitt arbete kommit till den bestämda övertygelsen, att ett organiserat civilt luftskydd vore nödvändigt såsom komplement till övriga försvarsanstalter och att det vore synnerligen angeläget, att

luftskyddsåtgärderna — i den mån de avsåges skola komma till utförande i fredstid — genomfördes så snart som förhållandena medgäve. Vidare har utredningen under hänvisning till den i betänkandet lämnade framställningen av luftskyddsåtgärderna framhållit, att dessa åtgärder vore mycket komplicerade och djupt ingripande i samhällslivet samt att de krävde en noggrann förberedelse i fredstid. Uppenbarligen kunde det icke ifrågakomma — och hade ej heller under det tidigare bedrivna utredningsarbetet på detta område ifrågasatts — att helt eller ens huvudsakligen överlåta en samhällsuppgift av sådan betydelse och omfattning åt det enskilda initiativet, utan syntes det ofrånkomligt, att staten, vars måhända främsta uppgift vore att trygga medborgarnas liv och hälsa, påtog sig ledningen av luftskyddet och ansvaret för dess genomförande.

Beträffande arten av de olika luftskyddsåtgärderna och omfattningen i stort av luftskyddets förberedande i fredstid torde jag få hänvisa till civila luftskyddsutredningens betänkande och den fört återgivna sammanfattningen av utredningens förslag.

Vad angår fördelningen av kostnaderna för luftskyddet har i civila luftskyddsutredningens betänkande framhållits, att enligt tillgängliga uppgifter från utlandet staten icke någonstades syntes bekosta luftskyddet i dess helhet. Kostnaderna för luftskyddets centrala ledning och utbildningen torde dock flestades åvila staten. Kommunerna finge i ett flertal länder bära en dryg del av utgifterna, i det att de bekostade icke blott luftskyddet för kommunala byggnader och inrättningar utan även det allmänna luftskyddet för kommunen, d. v. s. upprättandet av de olika luftskyddsavdelningarna, inrättandet av offentliga skyddsrum, anordnandet av hjälpplatser m. m. Luftskyddet för industrier och andra större anläggningar bekostades mångenstades av anläggningens ägare och motsvarande gällde för det luftskydd, som erfordrades för enskilda fastigheter.

Luftförsvarsutredningen har upptagit frågan om fördelningen av kostnaderna för såväl det aktiva som det passiva luftförsvaret till ingående behandling. I fråga om det aktiva, d. v. s. med militära maktmedel besörjda, luftförsvaret har luftförsvarsutredningen kommit till det resultatet, att detta försvar måste tillgodoses av statens militära organ och därför också bekostas av statsmedel. Beträffande det passiva luftförsvaret — luftskyddet — har luftförsvarsutredningen i princip intagit samma ståndpunkt. Härom har utredningen yttrat följande.

Ett mer eller mindre framgångsrikt luftanfall mot en ort, oavsett om den erhållit militärt skydd eller icke, medför vissa konsekvenser för dess befolkning. Genom brandbomber förorsakas eldsvådor, andra bomber föranleda husras, personer skadas av gaser eller på annat sätt. Under fredliga förhållanden skulle tydligen i likartade fall — vid en brand, ett ras, ett sjukdoms- eller olycksfall — eldsläcknings-, polis- och sjukvårdsorganen hava ingripit till skadornas begränsande och de skadades räddning och vård. Dessa förvaltningsgrenar måste fungera också vid ett krigsfall. Det kan icke komma ifråga att låta kriget, som måste påkalla en anspänning av samhällets alla krafter, medföra någon inskränkning i de uppgifter, som dithills tillhört kom-

munens ordnings-, brand-, olycks- och sjukvårdsförvaltning. Att en eldsvåda eller annan olycka förorsakas av ett luftanfall kan icke frikalla de lokala organen från att utföra sitt vanliga arbete. Det är blott dettas omfattning, som ändras, icke dess art. Det kan heller icke vara lämpligt med tvenne så att säga konkurrerande organisationer, den ena för normala olycks- och sjukdomsfall, den andra för olycks- och sjukdomsfall, orsakade av kriget. Man måste i stället tänka sig en utvidgning av den bestående organisationen. I den mån, denna är kommunal, bör den också sådan förbliva. Spörsmålet om kommunernas deltagande begränsas därigenom väsentligen till frågan, huru kostnaderna för denna utvidgning skola bestridas.

Vid ett stort antal industriföretag finnas enskilda brandkårer. Liksom kommunernas motsvarande organisationer böra dessa kunna påräknas fungera jämväl under krig. Likaledes böra enskilda sjukvårdsanstalter kunna förväntas fortsätta och ofta utvidga sin verksamhet under krigstid och därigenom avlasta det allmänna. Av röda korset och andra frivilliga organisationer kunna väntas omfattande ingripanden till lättande av statens och kommunernas uppgifter. Dylig enskild verksamhet är givetvis en tillgång att räkna med.

Vad tidigare anförts angående statens skyldighet att svara för kostnaderna för de militära maktmedlen måste i princip jämväl gälla beträffande nu ifrågasvarande luftskyddsåtgärder; även behovet av dessa åtgärder är framkallat av kriget. Dessa luftskyddsåtgärders ovan skisserade natur och deras i mycket ofrånkomliga eller lämpliga anslutning till kommunala förvaltningsgrenar eller enskildas intressen medför emellertid, att man på ifrågasvarande område icke kan genomföra en lika ovillkorlig befrielse för kommunerna och enskilda att deltaga i skyddsåtgärderna. Befintliga kommunala och enskilda anstalter måste även i krigstid bestå och efter måttet av sina krafter bidra till krigets lyckliga genomförande. Organisatoriska hänsyn kunna ock nödvändiggöra, att besörjandet av vidgade eller nya förvaltningsuppgifter måste ske genom förefintliga kommunala eller enskilda organ. Men så långt principen om de av kriget föranledda kostnadernas bestridande av statsmedel ändamålsenligt kan genomföras, så långt bör den ock upprätthållas. Såsom regel kan uppställas, att kommunerna och de enskilda skola ställa sina organisationer och anstalter till luftskyddets disposition, men att staten måste i största möjliga utsträckning bestrida de ökade kostnader, som föranledas av kriget.

Civila luftskyddsutredningen har anfört:

Frågan om den principiella fördelningen av kostnaderna för luftskyddet kan visserligen lämna rum för åtskillig tvekan, men civila luftskyddsutredningen finner dock icke tillräckliga skäl föreligga att frångå den av luftförvarsutredningen intagna ståndpunkten, att dessa kostnader som allmän princip böra bestridas av staten. Vissa icke oväsentliga avvikelser från denna regel — förutom att kommunerna böra under krig bekosta redan befintliga kommunala organs och personalstyrkors verksamhet i luftskyddets tjänst — äro betingade såväl av lämplighetshänsyn som i betraktande av att ett fullständigt genomförande av alla önskvärda luftskyddsåtgärder skulle medföra kostnader vida överstigande de belopp, som i fredstid kunde avses för luftskyddet. Det är med hänsyn härtill nödvändigt att noggrant skilja mellan de luftskyddsåtgärder, vilkas genomförande måste anses oundgängligt redan i fredstid, och sådana åtgärder, som, åtminstone i nödfall, kunna anstå till dess luftskyddstillstånd inträder. Endast beträffande åtgärder av det förra slaget har utredningen ansett sig kunna verkställa kostnadsberäkningar och framställa förslag om beviljande av anslag. Emellertid torde även i fråga om dessa, i fredstid nödvändiga åtgärder en gradering få ske, dels med hänsyn till behovet, så att staten i första hand bekostar det, varav behovet är mest

trängande, och dels med hänsyn till den av luftförsvarsutredningen framförda synpunkten, att vissa kostnader på grund av det nära sambandet med kommunala förvaltningsgrenar och enskildas intresse rimligen böra stanna på kommuner och enskilda.

Beträffande fördelningen av kostnaderna får jag hänvisa till den förut återgivna sammanfattningen av civila luftskyddsutredningens förslag.

Yttranden.

Mot civila luftskyddsutredningens principiella uppfattning angående behovet av ett genom statens försorg organiserat luftskydd har icke framställts erinran i något av de över utredningens betänkande avgivna utlåtandena.

Utredningens uppfattning angående arten av de olika luftskyddsåtgärderna har endast i ett par av utlåtandena föranlett erinringar.

Sälunda har *länsstyrelsen i Älvsborgs län* yttrat, att det förefölle som om utredningen — delvis i polemik med motsvarande danska utredning — vore benägen att något överskatta anordnandet av kostsamma, men med hänsyn till beskaffenheten av det skydd, som bereddes, och än mer med hänsyn till den psykiska verkan å däri inneslutna, till värdet problematiska skyddsrum. Denna länsstyrelsens uppfattning vore även föranledd av erhållen uppgift, att man i Tyskland i praktiken ägnade relativt liten uppmärksamhet åt anordnandet av skyddsrum.

Arméförvaltningen har ansett det kunna ifrågasättas, huruvida utredningen icke tillerkänt skyddsvärnen en något för stor betydelse. Det borde nämligen beaktas, att grundförhållandena i vårt land flerstädes vore sådana, att betydande svårigheter föreläge att till angivet djup — två meter — anordna skyddsvärn.

I flertalet yttranden har utredningens ståndpunkt beträffande omfattningen i stort av luftskyddets förberedande i fredstid icke föranlett någon erinran.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har förmenat, att utredningen något överskattat möjligheten att efter inträtt luftskyddstillstånd vidtaga åtgärder för skyddsanordningarnas bringande i effektivt skick. Då man måste räkna med att på detta stadium en ytterst knappt tillmätt tid komme att stå till förfogande, syntes det länsstyrelsen angeläget, att redan i fredstid mer omfattande förberedelser gjordes än i förslaget blivit förutsatt, detta både i avseende å materialanskaffning och personalutbildning.

I samma riktning ha *länsstyrelsen i Västmanlands län* och *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* uttalat sig.

Befälhavande amiralen i Karlskrona och *länsstyrelsen i Blekinge län* m. fl. myndigheter i Karlskrona ha framhållit, att i en fästningsstad såsom Karlskrona mer omfattande åtgärder än de av utredningen i allmänhet föreslagna måste anses nödvändiga.

Arméförvaltningen har påpekat, att de åtgärder, som vidtoges med avseende å industriens krigsorganisation, icke kunde förväntas resultera i färdiga

förnödenheter förrän en viss tid förflutit, efter det tillverkningen igångsatts. Då behovet av för luftskyddet erforderlig materiell m. m. med all sannolikhet komme att föreligga redan i det tidigaste skedet av eventuella fientligheter, torde härav framgå vikten av att oundgängligen erforderlig materiell, i den mån så kunde ske, anskaffades redan i fredstid.

Samma synpunkter ha framhållits av *rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap*.

I flertalet av de över civila luftskyddsutredningens betänkande avgivna utlåtandena har utredningens uppfattning om kostnadernas fördelning icke föranlett någon erinran. I en del yttranden ha emellertid från utredningens ståndpunkt avvikande meningar kommit till uttryck.

I vissa utlåtanden har gjorts gällande, att kommunerna borde i högre grad än som föreslagits bidra till kostnaderna för luftskyddet.

Sälunda har *länsstyrelsen i Stockholms län* yttrat:

Kommunernas aktiva medverkan för luftskyddets ordnande synes hava blivit väl starkt begränsad av utredningen. Upprättandet av effektivt luftskydd är i många kommuner ett vitalt kommunalt intresse. Det synes angeläget att luftskyddets befrämjande i möjligaste mån erhåller karaktären av en kommunal angelägenhet, för vars ordnande kommunerna må bevilja anslag.

Länsstyrelsen i Värmlands län har framhållit följande.

Länsstyrelsen tillåter sig ifrågasätta, om icke det kommunala intresset och de kommunala myndigheterna kunnat med fördel inkopplas ännu fastare i luftskyddets planläggning än som skett i civila luftskyddsutredningens förslag. Kommunerna kunna icke gärna antagas undandraga sig det ökade ansvar, som kunde anses lämpligt. Särskilt i de mest utsatta orterna är det ett kommunalt intresse i lika hög grad som ett statligt, att luftskyddet organiseras på ett klokt och effektivt sätt. Ur den synpunkten kan det också ifrågasättas, om icke kommunernas ekonomiska offervilja kunnat tagas i anspråk i något högre grad. Civila luftskyddsutredningen räknar t. ex. med att kostnaderna för anskaffning av sirener och gasskyddsmateriell helt skola bäras av staten. Det är dock för kommunernas räkning dylik luftskyddsmateriel anskaffas och det ligger i deras intresse att så sker.

Östergötlands och Södermanlands handelskammare har även föreslagit, att kommunerna borde bekosta erforderliga alarmeringsanordningar och dessutom skyddsrum för aktiv personal.

I vissa yttranden har gjorts gällande, att staten borde i högre grad bidra till kostnaderna vare sig för inrättande av skyddsrum eller för åtgärder, som gjordes obligatoriska.

Sälunda har *länsstyrelsen i Gotlands län* anfört:

Länsstyrelsen får livligt tillstyrka utredningens förslag, att kommuner må kunna erhålla statsbidrag med $\frac{2}{3}$ av kostnaden för inrättande av centraler för den lokala luftskyddsledningen samt skyddsrum för annan aktiv personal m. m. Enligt motiveringen till förslaget synes utredningen dock hava tänkt sig, att sådant bidrag icke skulle utgå annat än vad angår äldre byggnader. Denna mening kan länsstyrelsen ej dela, enär skyddsrum torde kunna inrättas betydligt mera rationellt och mera ändamålsenligt i en nybyggnad än i en äldre byggnad och det kan befaras att kommuner det oaktat med hänsyn till statsbidraget föredrar att anordna skyddsrum i en gammal byggnad. Då

det icke torde kunna bli fråga om att i byggnadsförfattning föreskriva skyldighet att utföra dylik central, får länsstyrelsen förorda, att statsbidrag för merkostnaden för skyddsrum må kunna utgå jämväl vid nybyggnad.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har yttrat följande:

Beträffande vidtagande av de omfattande åtgärderna för åstadkommande av skyddsrum i samband med nybyggnad har utredningen i sådant avseende ansett sig utan betänklighet kunna föreslå, att de med anordningarna förenade kostnadsökningarna skola stanna på den enskilde. Lämpligheten härav synes länsstyrelsen kunna ifrågasättas, så mycket mer som den fördyring av byggnadsföretaget, som blir en följd av de särskilda skyddsanordningarna, i sista hand kommer att gå ut över hyresgästerna. Länsstyrelsen är sålunda av den uppfattningen, att statsbidrag i skäligen utsträckning bör utgå jämväl för merkostnader vid nybyggen.

Magistraten, polismästaren, drätselkammaren och luftskyddskommittén i Karlskrona hava även ifrågasatt statsbidrag i större omfattning för inrättande av skyddsrum.

Länsstyrelsen i Blekinge län har, efter att hava berört innehållet i vissa paragrafer av den av utredningen föreslagna luftskyddslagen, yttrat följande:

Beträffande betänkangets innehåll i övrigt vill länsstyrelsen hänvisa till vad som anförts av de av länsstyrelsen hörda myndigheterna i Karlskrona stad, framför allt beträffande anordnande av skyddsrum av olika slag och kostnaderna därför. Länsstyrelsen måste på det kraftigaste betona, att när det gäller en fästningsstad som Karlskrona med dess särskilt utsatta läge, det måste vara statens plikt att på ett långt mera kraftigt sätt än på andra håll ekonomiskt bispringa kommunen med ordnandet av dess civila luftskydd. Såväl omfattningen av de erforderliga skyddsåtgärderna som det försämrade finansiella läge, i vilket staden blivit försatt genom de senaste försvarsreformernas genomförande, alltså genom statsmakternas egna åtgöranden, gör en dylik kraftig medverkan från statens sida ofrånkomlig, om man verkligen skall kunna förvänta uppnå några tillfredsställande resultat.

Stockholms handelskammare och Sveriges industriförbund ha anfört:

Utredningens uttalanden rörande åtgärderna till befrämjande av det passiva luftskyddet lära icke i och för sig lämna utrymme för någon egentlig meningskiljaktighet. Då fråga uppkommer om fördelningen av kostnaderna för dylika åtgärders vidtagande, vilja vi ansluta oss till den av utredningen hävdade principiella uppfattningen, att dessa kostnader böra bestridas av staten. Vi vilja dock icke förneka, att vissa avvikelser från berörda princip kunna vara berättigade. En av de ur industriens synpunkt viktigaste av de föreslagna avvikelserna gäller kostnaden för anordnandet av skyddsrum. Det synes oss uppenbart, att åtminstone i de fall, där åtgärder av ifrågavarande slag ej äro helt och hållet frivilliga — vilket utredningen förutsätter bliva i viss utsträckning fallet i fråga om nybyggander å en del orter — bör det enskilda industriföretaget icke skäligen kunna betungas med att ensamt svara för de med åtgärden förenade kostnaderna, och detta icke heller därest skyddsanordningarna taga sikte på något annat än industriens egen personal. Berörda kostnader kunna antagas i många fall icke stanna inom de jämförelsevis snäva gränser, som av utredningen (s. 103) angivits.

Handelskammaren i Göteborg har ansett, att kostnaden för åtgärder, vilka tvångsvis genomfördes eller anbefalldes, alltid borde stanna å staten, under det att frivilliga åtaganden borde bekostas av den, som åtagit sig åtgärden.

För uppmuntrandet av de i betänkandet angivna åtgärderna i syfte att i redan uppförda byggnader införa skyddsanordningar torde den föreslagna skatteleindringen icke vara tillräcklig utan borde densamma suppleras av ett lämpligt avvägt tillskott av statsmedel.

Departementschefen.

Sedan 1936 års riksdag beslutat rörande ordnandet av vårt militära försvar, torde nu spørsmålet om det civila luftskyddets ordnande böra upptagas till närmare behandling. Rörande behövligheten av dylikt luftskydd synas numera knappast råda delade meningar. I likhet med civila luftskyddsutredningen anser jag luftskyddet i främsta rummet vara en statens angelägenhet, ehuru, såsom i det följande skall närmare beröras, medverkan från kommunernas och enskildas sida icke kan undvaras. Såsom en betydelsefull omständighet då det gäller att organisera luftskyddet i vårt land må framhållas, att åsikterna i olika luftskyddsfrågor inom de i luftskyddshänseende ledande staterna numera synas vara tämligen stabiliserade och att ett rikt erfarenhetsmaterial från utlandet kan läggas till grund för luftskyddsarbetet i Sverige.

Civila luftskyddsutredningens förslag — såväl i fråga om organisationen och lagförslaget utformning i övrigt som beträffande kostnaderna — bygger på den uppfattning om luftskyddsåtgärdernas betydelse för svenska förhållanden, som kommit till uttryck i betänkandet. Därvid synes utredningen, som bland annat genom studiedelegationer gjort sig förtrogen med luftskyddet i England, Frankrike och Tyskland, i stort sett hava följt riktlinjer, som torde vara vedertagna i flertalet främmande länder. Att här i detalj taga ståndpunkt till utredningens förslag i denna del kan icke komma ifråga. Vad skyddsrummen beträffar, må dock gentemot vad länsstyrelsen i Älvsborgs län anfört framhållas, att enligt vad utredningen i sitt betänkande påvisat, det byggnadstekniska luftskyddet ägnas stor uppmärksamhet i Tyskland. Att skyddsrum därstädes tillmättes mycket stor betydelse framgår än mera av en vid utredningens betänkande fogad rapport rörande studier av byggnadstekniskt luftskydd i Tyskland, vilken avgivits av en av nyssnämnda studiedelegationer. Värdesättningen av skyddsvärnen torde emellertid i detta sammanhang vara av mindre betydelse, då sådana föreslås skola komma till utförande först vid krigsfara. I stort sett synes emellertid utredningen hava anfört övertygande skäl för de föreslagna åtgärderna, och det torde kunna antagas, att den bild, som utredningen lämnat av åtgärdernas betydelse för svenska förhållanden, är i allt väsentligt riktig.

Av betydelse för bedömande av omfattningen av de luftskyddsåtgärder, som böra vidtagas, är vårt lands läge ur luftförsvarssynpunkt samt tillgången å flygstridskrafter och luftvärn. Av civila luftskyddsutredningens redogörelse för Sveriges läge ur nyssnämnda synpunkt (betänkandet s. 41 ff.) framgår, att detta rent geografiskt sett framträder såsom gynnsamt samt att landets utsträckning och ringa befolkningstäthet få anses i övervägande grad lända försvararen till fördel. Såvitt angår flygstridskrafter och luftvärn kommer uppenbarligen den vid 1936 års riksdag beslutade för-

svarsreformen att stärka vårt försvar. Tillgången å luftvärn torde dock alltjämt, enligt vad luftskyddsutredningen framhåller, komma att bliva alltför knapp för att våra större städer samt våra viktigaste industrianläggningar och kraftverk i allmänhet skulle kunna påräkna skydd av luftvärn. Sist anförda omständighet talar för att luftskyddsåtgärderna, i allt fall då det gäller planläggningen av desamma, icke allt för starkt begränsas. Å andra sidan bör självfallet luftskyddet icke anordnas så, att samhället i fredstid undergår en mer eller mindre fullständig militarisering eller kostnaden för skyddsåtgärderna komma att utgöra en hämsko på den fredliga utvecklingen och de sociala framstegen. Ur nu anförda synpunkter synes civila luftskyddsutredningens förslag i stort sett innefatta en efter svenska förhållanden väl avvägd lösning av luftskyddsfrågan. Jag kan sålunda icke biträda kravet på att redan i fredstid mera omfattande åtgärder än utredningen föreslagit i allmänhet böra genomföras, vare sig genom tvingande föreskrifter eller medelst bidrag av statsmedel. Vad särskilt luftskyddet i Karlskrona beträffar, må framhållas, att Karlskrona är en av de orter i riket, som kunna påräkna skydd av luftvärn. Den av arméförvaltningen och rikskommissionen framhållna synpunkten i fråga om industriens krigsorganisation bör givetvis beaktas vid luftskyddets förberedande.

Emot den av luftförsvarsutredningen och civila luftskyddsutredningen intagna ståndpunkten, att det i princip bör åligga staten att bestrida de med luftskyddets genomförande förbundna kostnaderna, synes icke vara något att invända. Såsom av de båda utredningarna påpekats, måste emellertid från denna princip göras undantag, vilka i det av civila luftskyddsutredningen utformade förslaget äro synnerligen vittgående. Dessa av praktiskt-organisatoriska och statsfinansiella hänsyn föranledda modifikationer torde icke kunna undgås, i varje fall om ett effektivt luftskydd skall kunna åstadkommas inom något så när rimlig tid. Däremot kan jag icke förorda en sådan utvidgning av kommunernas bidragsplikt, att denna kommer att omfatta även bekostande av alarmerings- och gasskyddsmateriell. Staten torde under alla omständigheter böra omhänderha anskaffningen av dylik materiell och detsamma gäller beträffande exempelvis uppsättande av alarmeringsanordningar, vilka torde få anslutas till telegrafverkets ledningsnät. Att staten under sådana omständigheter skulle av kommunerna förbehålla sig ersättning för materiellen synes icke böra ifrågakomma. Spörsmålet om statens bidrag till inrättande av skyddsrum är väsentligen en fråga om statens förmåga att lämna dylika bidrag. Av statsfinansiella skäl torde det icke vara möjligt, att i detta avseende gå längre än utredningen föreslagit. Vad särskilt angår kravet på bidrag till skyddsrum inom nybyggnader, må framhållas, att kostnaden för inrättande av dylika, såvitt framgår av utredningens betänkande, icke är större än att det skäligen bör kunna förväntas, att vederbörande byggherrar — vare sig skyddsrummen göras obligatoriska eller ej — inrätta sådana där de anses behöfliga. I allt fall torde detta gälla i fråga om kommunala nybyggnader. Vid prövning av ansökning om statsbidrag för inrättande av skyddsrum i äldre byggnad synes hänsyn böra tagas till huruvida kommunen

i skälig utsträckning tillvaratagit möjligheterna att inrätta skyddsrum i samband med kommunala nybyggnader.

Lagförslagets allmänna innebörd.

Civila luftskyddsutredningen.

Den av luftskyddsutredningen föreslagna luftskyddslagen, vilken torde få såsom bilaga (Bilaga A) fogas till detta protokoll, består av tre huvudavdelningar, innehållande dels stadganden om luftskyddets organisation, dels allmänna bestämmelser om luftskyddets förberedande, närmast avsedda att reglera förberedelserna i fredstid, och dels särskilda bestämmelser med avseende å krig och krigsfara (»luftskyddstillstånd»). Härtill ansluta sig ansvarsbestämmelser m. m. På sätt närmare framgår av lagförslaget och motiven till detsamma äga bestämmelserna med avseende å luftskyddstillstånd nära samband med den militära rekvisitionslagstiftningen och vissa förslag till förfoganderättslagar.

Om rekvisitionsrätt för krigsmaktens behov stadgas i regeringsformen § 74. Rekvisitionsrätten äger bestånd, på sätt närmare regleras i särskild lag, från den dag, då, enligt beslut av Konungen i statsrådet och efter utfärdande av riksdagskallelse, rikets krigsmakt eller någon del därav ställes på krigsfot, och intill den dag, då krigsmakten skall återgå till fredsfot. Föremål för rekvisition äro förnödenheter och tjänstbarheter, som må vara att i orten tillgå och som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke på annat sätt kunna med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses.

Med stöd av nämnda grundlagsstadgande hava utfärdats lagen den 24 maj 1895 (nr 43) angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov och lagen den 27 april 1934 (nr 84) om anskaffning av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (häst- och fordonsanskaffningslag). Till båda dessa lagar ha utfärdats verkställighetsförfordningar (rekvisitionsförfordningen samt häst- och fordonsanskaffningsförfordningen).

Rekvisitionslagen och rekvisitionsförfordningen ha inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap underkastats omarbetning, vilken resulterat i att rikskommissionen den 2 november 1934 till Konungen avgivit förslag till nya författningar i ämnet. Dessa förslag äro alltjämt föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Inom rikskommissionen ha ytterligare utarbetats vissa författningsförslag, som äro avsedda att reglera hushållningen under krig. Bland dessa märkes till en början förslag till en militär förfogandelag, avsedd att utgöra grundvalen för vissa krigsförberedelser, innan mobilisering anbefallts och därigenom förutsättning skapats för anlitande av rekvisitionsförfarande. Denna lag är avsedd att träda i kraft redan i fredstid. Utbryter krig, erfordras emellertid en mera vidsträckt förfoganderätt för statsmakterna, och med hänsyn härtill har rikskommissionen, efter mönster från kristidslagstiftningen, utarbetat

förslag till en allmän förfogandelag, vilken är avsedd att framläggas först i händelse av mobilisering. I och med utfärdandet av sistnämnda mera vidsträckt förfogandelag skulle den militära förfogandelagen upphöra att gälla.

Efter att hava redogjort för rekvisitions- och förfoganderättslagstiftningen har civila luftskyddsutredningen yttrat följande:

Det komplex av krigshushållningsförfattningar och förslag därtill, varför nu redogjorts, tillgodse icke luftskyddets behov. Rekvisitionslagen och den militära förfogandelagen avse endast krigsmaktens behov — alltså icke det civila luftskyddet. Den allmänna förfoganderättslagen, som är avsedd att träda i kraft först efter mobilisering, lämpar sig icke såsom grundval för luftskyddets krigsförberedelser, vilka om möjligt böra föregå mobiliseringen. Sistnämnda lag kan däremot på ett senare stadium få stor betydelse i fråga om tillverkning och anskaffning av för luftskyddet erforderlig materiell m. m. Förslaget till allmän förfogandelag innehåller vidare ett stadgande om förfoganderätt till byggnad för beredande av bostad åt husvilla, vilket även ur luftskydds-synpunkt torde vara påkallat.

Sammanhanget mellan den föreslagna luftskyddslagen och rekvisitionsbestämmelserna kommer i främsta rummet till synes däri, att luftskyddslagen i fråga om sättet för bestämmande och erläggande av ersättning för egendom, som tages i anspråk för luftskyddsändamål, hänvisar till rekvisitionslagens motsvarande stadganden.

Yttranden.

I sitt utlåtande över civila luftskyddsutredningens förslag har *rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap* framhållit följande:

Framläggandet av här omhandlade förslag till luftskyddslag med däri innefattade rättigheter och möjligheter beträffande tillgodoseendet av det civila luftskyddets behov synes aktualisera frågan om upptagande till slutlig behandling av de utav rikskommissionen med underdånig skrivelse den 2 november 1934 till Kungl. Maj:t ingivna förslagen till ny rekvisitionslag, lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov samt militär förfogandelag. Alla dessa lagförslag äga ett nära inbördes samband, och det skulle vara till väsentlig fördel, om samtliga kunde i ett sammanhang och i inbördes överensstämmande avfattning bringas under riksdagens prövning. Med hänsyn till den utomordentliga vikten av att det civila luftskyddets planläggning kan snarast påbörjas finner sig rikskommissionen böra — även om lagkomplexet i sin helhet icke kan bli färdigt för samtidig riksdagsbehandling — förorda, att luftskyddslagen likväl förelägges innevarande års riksdag och att i anslutning därtill för organisationens ikraftträdande nödig medelsanvisning begäres.

Departementschefen.

Med hänsyn till det nära sambandet mellan de i civila luftskyddsutredningens förslag intagna bestämmelserna med avseende å luftskyddstillstånd, å ena, samt rekvisitions- och förfoganderättslagstiftningen, å andra sidan, föreligga starka skäl att upptaga förslagen till samtidig behandling. Efter vad jag av chefen för justitiedepartementet inhämtat, torde det emellertid i följd av sistnämnda lagstiftnings omfattande och invecklade beskaffenhet få anses utslutet att förelägga nu pågående riksdag förslag till rekvisitions- och förfoganderättslagar. Då det måste anses synnerligen angeläget, att statsmak-

terna snarast möjligt taga ståndpunkt till frågan om luftskyddets organisation, så att planläggningen kan påbörjas efter enhetliga linjer, synes det å andra sidan icke böra ifrågakomma, att luftskyddslagstiftningen i sin helhet uppskjutes. En möjlighet att tillgodose de olika önskemål, som här göra sig gällande, har jag, efter samråd med chefen för justitiedepartementet, funnit kunna vinnas genom att ur den föreslagna luftskyddslagen utbryta de bestämmelser, som äga avseende å luftskyddstillstånd. Stadganden i sistnämnda hänseende, sammanförda till en särskild lag, synas lämpligen kunna föreläggas riksdagen samtidigt med förslagen till rekvisitions- och förfoganderättslagar. Mot den ifrågasatta anordningen kan möjligen invändas, att luftskyddets planläggning, innan stadganden om luftskyddstillstånd kommit till stånd, saknar erforderligt underlag i form av kännedom om de befogenheter, som i händelse av krig eller krigsfara tillkomma myndigheterna. Härtill må anmärkas, att man vid planlägningsarbetet lär kunna förutsätta, att luftskyddet, därest det kan behöva träda i funktion, bör anordnas i huvudsaklig anslutning till civila luftskyddsutredningens förslag, vilket i det väsentliga tillstyrkts i de avgivna utlåtandena. I enlighet med vad nu anförts finner jag mig böra förorda en uppdelning av lagbestämmelserna om luftskyddet på sätt här antytt.

Ehuru det i 12 § av civila luftskyddsutredningens lagförslag upptagna stadgandet om åläggande för kommuner eller enskilda att vidtaga vissa åtgärder icke direkt sammanhänger med bestämmelserna om luftskyddstillstånd, synes det likväl lämpligt, att detta i den enskildes rättssfär mera ingripande stadgande upptages i samband med de bestämmelser, som hava avseende å krig och krigsfara.

Den allmänna luftskyddsorganisationen.

Föreliggande utredningar.

Av civila luftskyddsutredningens betänkande framgår, att i de främmande länder, varest luftskydd förberetts, staten i regel förbehållit sig ledningen av detsamma, vare sig frivillig verksamhet erhållit större eller mindre utrymme i organisationen. Beträffande organisationen av luftskyddet i utlandet kan man särskilja två olika huvudtyper, i det att i en del länder, såsom England, Frankrike och Tyskland, planläggningen omhänderhaves av de ordinarie myndigheterna — med eller utan biträde av särskilda nämnder — under det att i andra länder, såsom Italien och Schweiz, särskilda kommissioner för luftskyddets handhavande tillskapats. I några länder t. ex. Belgien, Italien och Schweiz, lyder luftskyddsorganisationen under militära departement. Det vanliga är dock, att luftskyddsfrågorna lyda under inrikesministeriet eller annat civilt departement.

Luftförsvarsutredningen anslöt sig i sitt förslag närmast till kommissions-systemet. Förslaget byggde för planläggningen i fredstid på kommissioner för landstingsområdena och lokala nämnder i mera betydelsefulla städer under ordförandeskap av officerare. Såsom central myndighet föreslogs den av luftförsvarsutredningen förordade inspektören och chefen för rikets fasta

luftförsvaret. Under »luftförsvarstillstånd» lades luftskyddet helt under den territoriella militärbefälhavarens ledning.

Försvarskommissionen har i fråga om riktlinjerna för luftskyddet kommit till ett resultat, som i förevarande avseende skiljer sig från luftförsvarsutredningens ståndpunkt, i det att kommissionen förordat, att luftskyddsuppgifterna företrädesvis skulle anförtros åt redan bestående civila myndigheter, länsstyrelserna och polisen. Försvarskommissionen förutsatte dock, att länsstyrelse skulle kunna förordna särskild myndighet att inom viss ort omhändera luftskyddet. Enligt försvarskommissionen borde den centrala ledningen och planläggningen av luftskyddet närmast handhavas av en byrå inom socialdepartementet, å vilken finge anställas erforderlig sakkunnig personal.

Civila luftskyddsutredningen har anslutit sig till de av försvarskommissionen uppdragna riktlinjerna utom såvitt angår luftskyddets centrala ledning. Utredningen har framhållit, att civilbefolkningens luftskydd borde handhavas av de ordinarie civila förvaltningsmyndigheterna, där ej av särskilda skäl undantag härifrån påkallades. Härigenom skapades erforderlig stadga i organisationen och nödiga förutsättningar för ett effektivt arbete på luftskyddets förberedande.

I anslutning till det sist anförda har utredningen beträffande frågan om luftskyddsärendenas handläggning inom Kungl. Maj:ts kansli framhållit följande:

Med utredningens ståndpunkt synes det vara naturligt, såsom jämväl försvarskommissionen föreslagit, låta luftskyddsfrågorna sortera under samma departement som de myndigheter, vilka företrädesvis skola handlägga dessa frågor, d. v. s. under socialdepartementet. Vissa skäl kunna dock anföras för att, såsom torde hava varit avsett av luftförsvarsutredningen, hänföra luftskyddsfrågorna under försvarsdepartementet. Härför talar i främsta rummet, att även luftskyddet kan sägas vara en form av försvar. I detta avseende synas dock de praktiskt organisatoriska synpunkterna böra tillmätas företräde, och utredningen har därför stannat för att föreslå, att luftskyddsorganisationen hänföres under socialdepartementet.

Beträffande luftskyddets centrala ledning har civila luftskyddsutredningen anfört bland annat följande:

En brist, som under det hittills bedrivna planlägningsarbetet kommit mycket starkt till synes, är avsaknaden av ett centralt organ för luftskyddet. Luftskyddsfrågorna äro i stor utsträckning av teknisk natur, och det skulle innebära ett alltför stort slöseri med arbetskraft, om varje lokal myndighet för sig skulle arbeta på lösandet av dessa problem. Även de mångfaldiga organisatoriska frågor, som äro förknippade med luftskyddet, äro i största utsträckning likartade för olika orter, och en behandling av dessa frågor efter enhetliga riktlinjer måste anses ofrånkomlig. Luftskyddet kräver sålunda ett arbetsdugligt centralt organ, utrustat med organisatorisk och teknisk sakkunskap. Detta organ bör genom utarbetande av instruktioner och anvisningar, meddelande av råd och upplysningar åt lokala myndigheter, anordnande av undervisning och utbildning för dem, som skola leda luftskyddet på olika orter, samt genom inspektionsverksamhet utöva ledningen av luftskyddet i tekniskt hänseende. Det centrala organet torde även få verkställa

de utredningar, som sammanhånga med fördelning av anslag till luftskyddet. Uppenbarligen kräves ett intimt samarbete mellan nämnda organ och de myndigheter, vilkas verksamhetsområden beröra luftskyddet, såsom försvarsstaben, försvarsväsendets centrala kemiska anstalt, fortifikationsstyrelsen, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Vidare måste det centrala organet följa utvecklingen av luftvapnet och luftskyddet i utlandet samt forskningen inom de områden, som sammanhånga med luftskyddet.

Civila luftskyddsutredningen har vid övertägande av det lämpligaste sättet att anordna det centrala luftskyddsorganet kommit till det resultatet, att en luftskyddsbyrå inom departementet icke i sådant avseende är en tillfredsställande organisationsform. Departementschefen skulle svårligen kunna medhålla att ägna de många luftskyddsfrågorna den ingående handläggning, som böra komma dem till del från den för beslutans ansvarige chefens sida. Enligt utredningens mening bör den centrala luftskyddsmyndigheten för att rätt kunna fylla sin omfattande och maktpåliggande uppgift erhålla en högre grad av självständighet än med en dylik anordning skulle bliva fallet. Utredningen har stannat vid att förorda, att det centrala organet erhåller ställningen av en fristående, kollegialt organiserad inspektionsmyndighet, förslagsvis kallad *luftskyddsinspektionen*, en organisationsform, som redan vunnit hävd inom åtskilliga grenar av förvaltningen. Härigenom skapas bättre förutsättningar för en initiativkraftig ledning av luftskyddet. Vidare vinnes den fördelen, att man vid bestämmande av arvode för myndighetens chef icke med nödvändighet behöver hålla sig inom ramen för en byråchefslön utan kan tillmäta lönen med tanke på de särskilda kvalifikationer, som fordras för befattningen.

Angående luftskyddets lokala organisation har i civila luftskyddsutredningens betänkande framhållits följande:

Behov av lokala myndigheter för luftskyddet föreligger redan med hänsyn till förberedelserna i fredstid. Arbetet med luftskyddets organisation är nämligen så omfattande, att det i största utsträckning måste i enlighet med givna direktiv utföras i första hand av lokala organ för att därefter kontrolleras, justeras och sammanfattas av vederbörande tjänsteman i länsstyrelsen. Betraktar man förhållandena med hänsyn till krig eller krigsfara, framstår behovet av en lokal representant för luftskyddet såsom en nödvändighet. Då ett samhälle vid krigsfara på kort tid skall sättas i beredskapstillstånd, erfordras på platsen en person, som kan utöva ledningen av luftskyddsarbetet. Denne måste vara förtrogen med luftskyddsplanerna samt utrustad med en viss maktbefogenhet. Vid fientligt angrepp kräves en enhetlig ledning av de avdelningar, som hava sig anförtrodda uppgifter i samband med luftskyddet. I all synnerhet gäller detta beträffande större samhällen. För ett riktigt handhavande av de taktiska luftskyddsuppgifterna inom en ort av betydelse kräves särskild utbildning i denna gren av luftskyddstjänst. Av det nu anförda torde framgå, att såväl i fredstid som i krigstid böra finnas lokala ledare av luftskyddet. En dylik *luftskyddschef* bör i främsta rummet finnas för varje luftskyddsort, men då man aldrig med visshet kan på förhand avgöra, om en ort kommer att angripas, och för övrigt vissa luftskyddsåtgärder såsom mörkläggning kunna vara erforderliga över stora delar av landet, synes det lämpligast, att varje del av riket hänföres under någon luftskyddschefs befogenhetsområde. Sådant område torde lämpligen kunna benämnas *luftskyddsområde*.

Av utredningens förut angivna principiella ståndpunkt beträffande vilka myndigheter som skola handhava luftskyddet följer, att luftskyddschefs-

befattningarna enligt utredningens mening företrädesvis böra anförtros åt cheferna för den lokala polisen och att luftskyddsområdenas gränser om möjligt böra sammanfalla med gränserna för städer och landsfiskalsområden. Från sistnämnda regel torde dock icke sällan påkallas undantag, så att särskilda luftskyddsområden bildas dels av vissa städer med kringliggande förorter och dels av sådana köpingar och municipalsamhällen, varest särskild ledning av luftskyddet erfordras. Genom att i möjligaste mån ansluta sig till bestående organisation vinner man den avsevärda fördelen, att man undviker att tillskapa organ, som i visst avseende ingripa i polisens befogenhetsområde. Det torde ej heller kunna bestridas, att luftskyddsfrågorna — därest dessa icke skola handläggas av militära myndigheter — närmast höra till polisen, som har att svara för ordning och säkerhet. Med sin ingående kännedom om lokala förhållanden torde polischeferna i allmänhet vara väl lämpade att omhänderhava förberedelsearbetet under fredstid. Emellertid kunna fall tänkas, då detta arbete av olika anledningar icke bör anförtros åt polischefen, och redan med hänsyn härtill bör annan person kunna förordnas till luftskyddschef. I fråga om polischefernas lämplighet att under ett flyganfall leda luftskyddet har man anledning att ställa sig mera tveksam än då det gäller att handlägga luftskyddsfrågor under fredliga förhållanden. Polischefer äro i de största städerna polismästare, vilka uteslutande ägna sig åt polistjänst, i några medelstora städer polismästare, vilka tillika äro stadsfiskaler, i ett 40-tal städer borgmästaren eller annan ledamot av magistraten, i likaledes ett 40-tal städer stadsfiskalen, i övriga städer kommunalborgmästaren eller stadsstyrelsens ordförande samt å orter på landet landsfiskalen, vare sig denne är bosatt inom orten eller ej. Meningen torde vara att chefskapet över polisen i städer med egen jurisdiktion, varest särskild polismästare ej erfordras, efter hand skall anförtros åt stadsfiskalen. Det stora flertalet av de nu fungerande polischeferna i städerna saknar egentlig polisutbildning. De torde som regel icke taga del i polisens ordinarie arbete utan endast i administrativt hänseende utöva chefskap över polispersonalen. Ledningen av det egentliga polisarbetet utövas vanligen av en poliskommissarie. Att under pågående anfall utöva befäl över den aktiva luftskyddspersonalen är en uppgift, för vilken flerstädes poliskommissarierna, som i allmänhet innehaft anställning såsom befäl vid krigsmakten, torde vara mera lämpade än polischeferna. Med hänsyn till det anförda torde befälsförhållandena inom luftskyddet i städerna som regel kunna anordnas på det sättet, att poliskommissarien i egenskap av *ställföreträdande luftskyddschef* instruktionsmässigt erhåller befälet över den aktiva personalen och ansvaret för dess användande. Däremot synes det lämpligt, att polischefen även vid krigstillstånd handhar den administrativa ledningen av luftskyddet med vad därtill hör, såsom utfärdande av ordningsföreskrifter, uttagande av personal, rekvisition av förnödenheter o. s. v., i den mån dylika befogenheter tillkomma honom. Med en sådan organisation torde det icke möta betänkligheter att låta städernas polischefer även under krigsförhållanden tjänstgöra såsom luftskyddschefer, under förutsättning likväl, att då omständigheterna påkalla det, personer utom polisen kunna förordnas till luftskyddschef respektive ställföreträdande luftskyddschef. — Vad ovan anförts angående arbetsfördelningen mellan polischef och poliskommissarie har icke avseende å de större städerna. För varje sådan stad torde luftskyddets ledning böra organiseras med hänsyn till de särskilda organisations- och personalförhållandena vid stadens polisväsende.

Beträffande landsfiskalerna lär även gälla, att vissa av dem kunna vara mindre lämpade för den direkta befälsföringen över den aktiva luftskyddspersonalen i krig. Härtill kommer, att luftskydd måste organiseras i många

samhällen, varest landsfiskal icke är bosatt. Även på landet torde därför en motsvarande överflyttning av vissa göromål på ställföreträdande luftskyddschefer kunna vara påkallad. Såsom sådana torde kunna påräknas, förutom polisbefäl, industrichefer, ingenjörer, jägmästare m. fl.

Uppdraget att vara luftskyddschef blir med den nu angivna organisationen ett tjänsteåliggande för polispersonalen. Lagbestämmelserna angående luftskyddscheferna torde kunna givas den formen, att det i lagen fastslås, att luftskyddschef är för luftskyddsområde, som utgöres av stad, polischefen, och för luftskyddsområde, som består av landsfiskalsdistrikt, landsfiskalen, dock att länsstyrelsen för särskilt fall äger till luftskyddschef utse annan person. För det fall att luftskyddsart utgöres av olika administrativa områden, bör det anföras åt länsstyrelsen att utse luftskyddschef. Särskilt förordnad luftskyddschef synes lämpligen böra tillsättas för en tid av tre år. Uppenbarligen bör förordnandet när som helst kunna återkallas. Framhållas må i detta sammanhang, att även om landsfogdarna enligt förslaget ej ålagts några direkta uppgifter i avseende å luftskyddet, detta ej bör utesluta, att de av länsstyrelserna anlitas som biträde vid övervakning av arbetet härutinnan i dem underlydande polisdistrikt.

Från regeln att länsstyrelserna och lokala luftskyddschefer skola handha luftskyddet ha i civila luftskyddsutredningens förslag gjorts vissa undantag, i det att särskilda bestämmelser förutsättas bliva erforderliga för statens kommunikationsverk m. fl. verk, företag och inrättningar, fästningar m. m.

Yttranden.

Till sina huvuddrag har den av civila luftskyddsutredningen föreslagna organisationen tillstyrkts i samtliga de över utredningens betänkande avgivna utlåtanden, vilka avse utredningens förslag i dess helhet.

Beträffande behovet av en särskild central myndighet har *länsstyrelsen i Gotlands län* anført:

I avseende å organisationen är det givetvis av betydelse att för ledningen av luftskyddet inom riket finnes ett centralt organ. Nödvändigheten av att denna ledning erhåller ställningen av en fristående, kollegialt organiserad inspektionsmyndighet undandrager sig länsstyrelsens bedömande. Troligt är att de första åren av myndighetens verksamhet, då det grundläggande planlägningsarbetet äger rum, arbetet kommer att bliva mera omfattande, än vad sedermera blir fallet. Om på grund därav en minskning i myndighetens organisation i en framtid skulle kunna äga rum, förefaller det vara lättare att verkställa denna förenkling, därest den centrala ledningen vore inordnad inom socialdepartementet.

Riksräkenskapsverket har med hänsyn till att den centrala ledningen av luftskyddet måste erhålla ställningen av en medelsförvaltande myndighet ansett sig böra i förevarande avseende förorda utredningens förslag.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har uttalat, att det av betänkandet syntes framgå, att de arbetsuppgifter, som skulle åvila den blivande luftskyddsinspektionen, skulle bliva av sådan art och omfattning, att ifrågasvarande uppgifter icke lämpligen kunde anföras någon redan existerande myndighet. Med hänsyn härtill syntes det vara motiverat, att i enlighet med förslaget ett särskilt organ tillskapades för ändamålet.

I fråga om luftskyddets lokala organisation hava i en del utlåtanden framställtts vissa detaljankmärkingar.

Sålunda hava *överståthållarämbetet* och *polismästaren i Stockholm* betonat vikten av att Stockholm jämte vissa närbelägna städer och stadsliknande samhällen i luftskyddshänseende komma att utgöra ett förvaltningsområde under enhetlig ledning.

Länsstyrelsen i Blekinge län har anfört:

Enär landsfiskalerna i regel torde vara alltför överhopade av annat arbete för att i de fall planläggningen i fred av luftskyddet och ledningen därav vid krig eller krigsfara skulle kräva avsevärd tid, kunna behörigen medhinna detta, synes arbetet med luftskyddet i första hand böra åvila landsfiskalens ställföreträdare såsom luftskyddschef ehuru under landsfiskalens överinseende. För detta sitt arbete och därmed förenade kostnader torde ställföreträdaren böra tillförsäkras skäligen ersättning av staten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har uttalat, att med hänsyn till det arbete, som åvilade landsfiskal, denne borde befrias från skyldigheten att åtaga sig uppdrag att vara luftskyddschef.

Länsstyrelsen i Hallands län har ifrågasatt, huruvida anordningen, att polischefen i stad skulle vara luftskyddschef vore fullt lycklig. Länsstyrelsen förmenade nämligen, att polischefen i stad vid inträdande luftskyddstillstånd med all sannolikhet komme att få en sådan mängd uppgifter, som sammanhängande med krigstillståndet eller krigsfaran i övrigt, att han icke kunde medhinna att skänka luftskyddet nödig uppmärksamhet. Länsstyrelsen ansåge därför, att polischefens självskrivnenhet till uppdraget borde bortfalla och länsstyrelsen erhålla rätt att vid utseendet av luftskyddschef välja den person, som med hänsyn till sina kvalifikationer vore fullt lämplig för uppdraget.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har anfört:

Två särskilda orsaker till organisationens försvagande skulle tänkas kunna uppstå, den ena därigenom, att de administrativa gränserna i fråga om de särskilda luftskyddsområdenas omfattning i allt för stor utsträckning inom ett län frångås och särskilda luftskyddsområden utöver landsfiskalsdistrikten respektive städerna bildas, den andra i den förutsättningen, att det kan finnas polischefer i mindre städer och polisdistrikt, åt vilka förberedelserna i fred icke lämpligen böra anförtros. Det torde därför bliva nödvändigt, att bestämmelser utfärdas därom, att det endast skall vara på grund av tungt vägande skäl, som utredningens huvudprincip i fråga om luftskyddsområdenas indelning och närmaste ledning skall frångås.

Länsstyrelsen i Uppsala län har yttrat:

I betänkandet framhålles, att även om landsfogdarna enligt förslaget ej ålagts några direkta uppgifter i avseende å luftskyddet, detta ej bör utesluta, att de av länsstyrelserna anlitas som biträde vid övervakningen av arbetet härutinnan i dem underlydande polisdistrikt. Denna övervakning läser dock enligt länsstyrelsens förmenande bliva av ringa värde, därest icke landsfogdarna bliva i tillfälle att följa planlägningsarbetet vid länsstyrelserna, vilket synes så mycket mer angeläget som detta avser åtgärder för allmän ordning och säkerhet.

De sakkunniga hava icke uttalat sig om möjligheten för länsstyrelse att bereda ersättning åt luftskyddschef, som icke på grund av sin tjänsteställning är skyldig att mottaga uppdrag att vara luftskyddschef. Det arbete, som under nyorganisationen kommer att åvila sådan luftskyddschef, torde icke bliva så obetydligt, även om det huvudsakliga arbetet kommer att få utföras

av försvarsassistenten. Anledning finnes till antagande att det kan uppstå svårighet att till luftskyddschef förvärva lämplig person, därest ersättning för uppdraget ej kan beredas. På grund härav synes till övervägande böra upptagas frågan om beredande av någon ersättning. (Jämför hästmönstringsnämnd.)

Länsstyrelsen i Örebro län har jämväl yppat farhågor för att svårighet kunde uppstå att utanför polisen finna lämplig person, som vore villig att utan ersättning ställa sig till förfogande såsom luftskyddschef.

Beträffande den föreslagna luftskyddsnämnden ha en del erinringar framställts.

Länsstyrelsen i Uppsala län har sålunda ifrågasatt, huruvida ett särskilt lagstadgande om dylik nämnd erfordrades. Även utan sådant stadgande syntes den kommunala representationen, framför allt om genom en luftskyddslag av föreslagen beskaffenhet kommunerna finge sig särskilda uppgifter ålagda i luftskyddets tjänst, kunna utse kommittéer med samma uppgifter, som enligt förslaget skulle tillkomma luftskyddsnämnd. Vidtoge kommun en sådan åtgärd, torde säkerligen samarbete med länsstyrelse och luftskyddschef komma till stånd utan särskilt stöd i lagstiftningen.

Länsstyrelsen i Örebro län har ansett, att de uppgifter, som avses för de föreslagna luftskyddsnämnderna, i fråga om samhällen på landet med fördel skulle kunna anförtros åt något redan befintligt organ (kommunalnämnden, municipalnämnden).

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har anfört:

Styrelsen anser det välbetänkt, att kommuner medgivits rätt att, där sådant med hänsyn till kommunens intressen finnes påkallat, besluta, att luftskyddsnämnd skall tillsättas. Genom att denna rätt gjorts fakultativ blir följaktligen tillsättandet av sådan nämnd beroende på huruvida behov härav finnes och på kommunens egen prövning.

Utredningen har emellertid föreslagit, att med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordning för besluts fattande samt förande av protokoll, skall för luftskyddsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående byggnadsnämnd.

Det förefaller lämpligare, att i tillämpliga delar grunderna för valbarhet etc. till luftskyddsnämnd för landet anslutas till vad som finnes föreskrivet om kommunalnämnd. De principiella skiljaktigheter, som i detta avseende föreligga mellan byggnadsnämnd och kommunalnämnd, synas i huvudsak inskränka sig till att ledamot av kommunalnämnd skall vara boende och röstberättigad i kommunen, ett villkor, som icke förutsättes för ledamotskap i byggnadsnämnd, samt att kommunens beslutande organ utser ordförande och vice ordförande i kommunalnämnden, medan byggnadsnämnden utser dessa inom sig. Dessa och övriga skiljaktigheter, som föreligga i detta avseende, synas icke vara av sådan art, att de böra utgöra hinder för att på luftskyddsnämnd i landskommun må tillämpas vad som i berörda avseende gäller för kommunalnämnd.

Länsstyrelsen i Stockholms län har föreslagit en bestämmelse av innehåll, att Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen skulle få förordna, att luftskyddsnämnd skulle utses, där så befundes nödvändigt för erhållande av erforderlig kontakt

mellan luftskyddschefen och de kommunala inrättningarna. Den föreslagna begränsningen av ledamöternas antal borde undvikas i en författning av lags natur, då behov av större antal ledamöter icke vore helt otänkbart.

Västergötlands och norra Hallands handelskammare har ansett, att åläggande borde stadgas för länsstyrelsen och luftskyddschefen att vid behandling av frågor av större vikt kalla nämnden till rådplägning.

Kommerskollegium har i anslutning härtill erinrat:

Ett nära samarbete mellan länsstyrelserna, respektive luftskyddscheferna, och de kommunala luftskyddsnämnderna, där sådana finnas tillsatta, är enligt kollegii mening av stort värde och torde kunna förutsättas bliva inlett, utan att av utredningen föreslagna bestämmelser härom bliva skärpta. Att föreskriva obligatoriskt hörande av luftskyddsnämnd synes knappast vara lämpligt med hänsyn bland annat till det förhållandet, att det icke föreslagits ovillkorlig skyldighet för kommun att utse dylik nämnd. Att härom stadga allmän skyldighet torde enligt kollegii mening heller icke vara erforderligt, enär i fråga om en rätt stor del av landets kommuner några mera ingripande och omfattande civila luftskyddsanordningar tills vidare knappast torde vara av behovet påkallade. Tänkbart vore, att länsstyrelse bemyndigades ålägga kommun att tillsätta luftskyddsnämnd, om så vore av behovet påkallat, men kollegium finner ej skäl att framställa något yrkande härom.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anmärkt, att den ställning utredningen tillämnat luftskyddsnämnden i visst avseende syntes länsstyrelsen mindre lämplig. Det torde nämligen vara riktigare, att nämnden finge bistå länsstyrelsen och luftskyddschefen med utredningar och upplysningar än med »råd och upplysningar» såsom förslaget formulerats.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anfört:

Förslaget synes närmast utgå ifrån, att länsstyrelse och luftskyddschef skola hava möjligheter att utnyttja nämnden vid planläggningen. Den motsatta synpunkten, att nämnden bör tillförsäkras gehör för de kommunala önskemålen, synes mindre beaktad. Verklig initiativrätt synes böra lagligen tillförsäkras nämnden. Denna borde få rätt att påkalla förhandlingar om uppkommande frågor av vikt för kommunerna, ej blott medgivnas att till länsstyrelser och andra myndigheter inkomma med framställningar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har framhållit, att bestämmelse borde meddelas därom, huru ersättning skulle utgå för inställelse till luftskyddsnämnds sammanträde, som hölles utanför luftskyddsområdet. En anmärkning av liknande innebörd har framställts av *länsstyrelsen i Blekinge län*.

Departementschefen.

Civila luftskyddsutredningens organisationsförslag ansluter sig, såsom förut framhållits, i väsentliga avseenden till de av försvarskommissionen uppdragna riktlinjerna för luftskyddets ordnande, enligt vilka luftskyddets handhavande i främsta rummet borde åvila de myndigheter, som eljest hade ansvaret för den civila säkerhetstjänsten. I fråga om luftskyddets centrala ledning har emellertid utredningen gjort ett betydelsefullt avsteg från vad försvarskommissionen föreslagit, i det att utredningen förordat, att ledningen skulle handhas av en särskild myndighet, luftskyddsinspektionen, i stället för, såsom försvarskommissionen tänkt sig, socialdepartementet.

Tydligt är att statsmakterna, då det gäller att tillskapa en ny myndighet, måste iakttaga den största varsamhet och noga pröva behovet av den föreslagna organisationen. Därvid bör bland annat tillses, att för behov, som kunna antagas vara övergående, icke anordnas organ av mera permanent natur. Av den föreliggande utredningen synes emellertid framgå, att hela luftskyddsorganisationens uppbyggande med nödvändighet förutsätter en självständig och initiativkraftig ledning med tillgång till erforderlig sakkunskap på området. Någon tvekan om behovet av en särskild myndighet synes därför endast kunna föreligga beträffande tiden efter det den grundläggande planläggningen utförts. Även då torde emellertid inspekterande verksamhet vara av behovet påkallad, om organisationens effektivitet icke skall äventyras. Vidare kräves ett organ för vidmakthållandet av den centrala planläggningen, för omhändertagande av anslag till luftskyddet, för materiellens underhåll och förnyande, för ledande av utbildningen och upplysningsverksamheten samt icke minst för följande av utvecklingen på luftskyddets område, vilken hittills försiggått i ett mycket hastigt tempo. Luftskyddssynpunkternas egenskap att göra sig gällande inom de mest skilda områden av samhällslivet gör det vidare erforderligt, att luftskyddets intressen auktoritativt företrädas vid handläggningen av en mängd frågor, som röra lagstiftning och administration. Förslaget om inrättande av en särskild luftskyddsinspektion torde därför i princip böra godtagas.

I fråga om lämpligheten av att låta länsstyrelserna handhava ledningen av luftskyddet inom länen synes råda allmän enighet. Härför tala också vägande skäl. Sålunda äro länsstyrelserna i besittning av en ingående ortskänedom. Vidare torde länsstyrelserna vara de enda myndigheter, som med någon säkerhet kunna överblicka behovet av personal inom hela den civila förvaltningsorganisationen vid krig eller krigsfara och som kunna uttaga personal för luftskyddet, utan att konflikter med andra av krigsorganisationen föranledda personalbehov behöva befaras. Slutligen torde den sakkunskap, som står till länsstyrelsernas förfogande genom landsfogde, förste provinsialläkare, länsarkitekt, vägingenjör m. fl. länsstyrelserna underställda befattningshavare, kunna bliva av värde vid luftskyddets organiserande.

Frågorna om luftskyddsinspektionens sammansättning och om anställande av extra arbetskraft vid länsstyrelserna för bland annat luftskyddsärendenas handläggning kommer jag att upptaga i annat sammanhang.

Vad beträffar luftskyddets lokala organisation, har civila luftskyddsutredningens förslag att såvitt möjligt låta polischeferna — alltså på landet i allmänhet landsfiskalerna — vara luftskyddschefer inom sina ordinarie distrikt rönt avslutning i det stora flertalet utlåtanden, ehuru från några håll avvikande meningar i vissa hänseenden kommit till uttryck. Beträffande till en början indelningen i luftskyddsområden, synes genom utredningens förslag vara väl sörjt för det av överståthållarämbetet m. fl. särskilt understrukna behovet av bestämmelser, som möjliggöra tillskapandet av särskilda luftskyddsområden av större städer med förorter, och detta även för det fall, att förorten skulle utgöras av en stad eller tillhöra ett annat län, såsom förhållandet är med vissa förorter till Stockholm och Göteborg.

De betänkligheter, som från skilda håll uttalats mot att obligatoriskt anförtro landsfiskaler och andra polischefer uppdraget såsom luftskyddschef, synas förklarliga med hänsyn till omfattningen av de göromål, som redan åligga dessa befattningshavare med avseende å krigsberedskapen. Det må emellertid framhållas, att ifrågavarande uppdrag icke bör betraktas såsom något personligt åliggande för polischefen vid sidan om den egentliga tjänsten, utan luftskyddsuppgifterna torde i själva verket komma att åvila polisen såsom sådan. All polispersonal bör göras förtrogen med luftskyddet, och inom de största poliskårerna torde viss personal direkt få specialisera sig på hithörande frågor. Polischefen bör således kunna påräkna hjälp av sina underhavande vid arbetets utförande. Vad särskilt beträffar polischefers arbetsbörda vid krig eller krigsfara, torde det väsentligen vara beroende på arten av förberedelserna i fredstid, huruvida dessa personer kunna rå med sina uppgifter. Icke minst torde det vara av betydelse, att praktiska och överskådligt uppställda handledningar utarbetas av vederbörande myndigheter. I betraktande av de möjligheter att i särskilda fall förordna annan person än polischef till luftskyddschef, som enligt civila luftskyddsutredningens förslag skulle stå till buds, synes det i varje fall icke behöva möta några betänkligheter att biträda förslaget om polischef såsom luftskyddschef, vilket ur organisatorisk synpunkt torde erbjuda avsevärda fördelar.

Från ett par länsstyrelser ha yppats farhågor för att svårighet stundom skulle kunna uppstå att utanför polisen finna lämplig person, som vore villig att utan ersättning ställa sig till förfogande såsom luftskyddschef. Härtill må anmärkas, att även om dessa farhågor någon gång skulle besannas, intresset för luftskyddet likväl synes vara så stort, att lämpliga luftskyddschefer i regel kunna antagas komma att stå till buds, även om dessa befattningar få karaktären av medborgerliga förtroendeuppdrag. Med hänsyn härtill synes det icke böra ifrågakomma, åtminstone för närvarande, att införa arvode för dessa uppdrag.

Behovet av de föreslagna luftskyddsnämnderna har från ett par håll ifrågasatts. Det må vara riktigt, att särskilda nämnder för luftskyddet mången gång kunna vara obehövliga, framför allt på landsbygden, men å andra sidan torde de mångenstädes ha en uppgift att fylla. Då nämndernas tillsättande gjorts beroende av kommunernas skön, torde man icke ha anledning att ställa sig avvisande mot förslaget i och för sig. I fråga om luftskyddsnämndens uppgifter synes emellertid civila luftskyddsutredningens ståndpunkt icke hava kommit till klart uttryck. Dessa uppgifter ha även i yttrandena över utredningens förslag uppfattats på olika sätt. Att nämnden icke är avsedd att utgöra något tekniskt sakkunnigt råd lär dock framgå därav, att kravet på ledamöternas kompetens angivits sålunda, att dessa skola vara förtrogna med den kommunala förvaltningen. I betänkandet framhålles, att nämnden i viss mån får karaktären av ett kontrollerande organ, som äger möjlighet att bevaka kommunens intressen genom framställningar till de myndigheter, som handhava luftskyddet, i sista hand Kungl. Maj:t. Då nämndens uppgift i främsta rummet synes vara att i samband med luftskyddets planläggning företräda

kommunens intresse, torde lagtexten böra avfattas så, att denna uppgift bättre framhäves än som skett i utredningens förslag. Att särskilt angiva nämndens rätt att göra framställningar till myndigheter lärer dock icke vara behöfligt. Därest man uppfattar nämndens ställning på det sätt, som här antytts, torde anledning saknas att införa en särskild bestämmelse i syfte att framtvinga nämndens tillsättande. Ej heller synes något stadgande om att nämnden skall kallas till rådpläging vid behandling av frågor av större vikt vara erforderligt.

Såsom mönster för bestämmelserna om nämndens sammansättning och verksamhet har civila luftskyddsutredningen valt stadgandena om byggnadsnämnd, till vilka hänvisas i den föreslagna lagtexten. Härtill har styrelsen för svenska landskommunernas förbund anmärkt, att beträffande landskommuner en hänvisning till bestämmelserna om kommunalnämnd syntes lämpligare. Denna uppfattning synes mig knappast tillräckligt motiverad. De skilligheter, som förefinnas mellan de olika bestämmelserna om respektive nämnder, torde i förevarande hänseende vara av relativt underordnad betydelse. Däremot skulle en ordning med olika bestämmelser för stad och land medföra vissa olägenheter. Anmärkning har även framställts mot att medlemsantalet i nämnden begränsats till högst fem. Med hänsyn till vad ovan anförts angående nämndens uppgift och i betraktande av att ett luftskyddsområde mången gång kommer att bestå av två eller flera kommuner, vilkas nämnder kunna antagas komma att sammanträda gemensamt, synes den gjorda begränsningen icke giva fog för erinran. Beträffande eventuella kostnader för luftskyddsnämnds sammanträde synes uppenbart, att dessa böra gäldas av vederbörande kommun. Det torde följaktligen vara kommunens ensak att träffa avgörande i sådant hänseende.

Vad slutligen angår luftskyddsärendenas hänförande under visst departement, anser jag i likhet med civila luftskyddsutredningen öfvervägande skäl tala för att dessa ärenden handläggas inom socialdepartementet.

Den frivilliga verksamheten för luftskyddets främjande.

Föreliggande utredningar.

Av den redogörelse för de olika luftskyddsåtgärderna, som lämnats av *luftförsvarsutredningen*, framgår, att nämnda utredning tänkt sig en vidsträckt frivillig medverkan av organisationer och enskilda för luftskyddets genomförande. Utredningen har även ansett lämpligt, att staten genom understödjande av enskilda sammanslutningar eller genom anordnande av frivilliga utbildningskurser i viss mån medverkar till att personal utbildas i tillräcklig omfattning.

Försvarskommissionen har anført:

För luftskyddets genomförande synes även frivillig verksamhet böra tagas i anspråk. För att åvägabringa enhetlighet i detta hänseende böra reglerande bestämmelser utfärdas. Den frivilliga verksamhetens främsta uppgifter böra vara att sprida kännedom om luftskyddets betydelse och innebörd samt att utbilda lokala instruktörer och planlägga övningar i luftskyddstjänst, avsedda att komma till utförande huvudsakligen i händelse av krigsfara.

Civila luftskyddsutredningen har yttrat:

Frivillig verksamhet i luftskyddets tjänst tillmätes stor betydelse i främmande länder. Ej heller i vårt land torde dylik verksamhet, som på andra närliggande områden med framgång bedrivs, kunna undvaras. I första hand erfordras frivillig verksamhet med hänsyn till behovet av den aktiva luftskyddspersonalens utbildning. Det torde nämligen icke vara lämpligt — åtminstone under nuvarande förhållanden — att redan i fredstid införa obligatorisk luftskyddstjänst i utbildningssyfte ens för flertalet av dem, som i händelse av krig avses skola vara verksamma inom luftskyddstjänsten. Endast beträffande fast anställd polis- och brandpersonal lär obligatorisk luftskyddsutbildning kunna införas. Indirekt torde undervisning inom vissa av luftskyddets specialgrenar kunna göras obligatorisk på det sätt, att luftskyddets speciella problem beaktas vid meddelande av den ordinarie undervisningen vid olika läroanstalter. Sålunda böra lämpligen blivande läkare och sjuksköterskor undervisas i gassjukvård, kemister och apotekare i indikering, arkitekter och byggnadsingenjörer i byggnadstekniskt luftskydd o. s. v. Beträffande yrkesutövare av detta slag, som redan avslutat sin fackutbildning, torde upplysning i luftskyddsfrågor i allmänhet kunna förmedlas genom de föreningar, vari dylika yrkesutövare i regel äro sammanslutna. Sålunda torde medverkan kunna påräknas av läkarföreningar vid anordnande av föredrag och demonstrationer samt distribuerande av skriftliga meddelanden rörande gassjukvård, av byggnadstekniska sammanslutningar vid meddelande av upplysning på motsvarande sätt angående byggnadstekniskt luftskydd etc. För utbildning av luftskyddschefer, instruktörer och aktiv luftskyddspersonal i allmänhet erfordras kurser, innefattande såväl teoretisk utbildning som framför allt övning i de olika tjänstegrenarna. Kurserna för utbildande av ledare och instruktörer torde böra anordnas genom statens försorg. För anordnandet av utbildningskurser för övrig personal torde av praktiska skäl staten i allmänhet ej komma att sörja. Det torde vara till fördel för luftskyddet, om just med hänsyn till detta område den frivilliga verksamheten kunde erhålla den fastare form, som vinnes genom bildande av en för hela landet gemensam sammanslutning för luftskyddets främjande. En dylik sammanslutning, som bör vara grundad på en bred folklig basis, torde hava större möjligheter än myndigheterna att väcka och vidmakthålla det intresse för luftskyddet, som erfordras för att ett mera allmänt deltagande i luftskyddsövningar skall kunna ernås. Det torde böra övervägas, om icke ett riksförbund för luftskyddet borde som bidrag till bestridande av de kostnader, som äro förenade med kurser och övningar, erhålla statsanslag. Nödig gasskyddsmateriell för övningarna bör kostnadsfritt tillhandahållas av staten. Den högsta ledningen av luftskyddsutbildningen liksom av luftskyddet i allmänhet bör åvila de ansvariga myndigheterna. För att trygga tillgodoseendet av det allmännas synpunkter härvidlag och samtidigt bereda större auktoritet åt det frivilliga luftskyddsarbetet föreslår utredningen, att luftskyddsföreningars stadgar skulle stadfästas av Konungen. En dylik anordning, som tillämpas flestades i utlandet, kan visserligen synas för svenska förhållanden främmande, men torde med hänsyn till de betydelsefulla samhällsuppgifter, den frivilliga verksamheten på ifrågasvarande område skulle erhålla, vara motiverad.

Här må nämnas, att den 30 januari 1937 bildats en rikssammanslutning för det civila luftskyddet, Sveriges centralförbund för civilt luftskydd.

Yttranden.

Vad civila luftskyddsutredningen anfört i fråga om den frivilliga luftskyddsverksamheten och de enskilda sammanslutningarnas ställning har icke för-

anlett någon kritik i yttrandena över utredningens betänkande. I vissa utlåtanden har särskilt understrukits, att staten bör stödja den frivilliga verksamheten.

Länsstyrelsen i Örebro län har framhållit önskvärdheten av att normalstadgar för luftskyddsföreningar bliva fastställda.

Departementschefen.

Vad civila luftskyddsutredningen anfört rörande den frivilliga verksamheten för luftskyddets främjande kan jag i huvudsak biträda. Såsom ett sammanhållande organ i fråga om utbildnings- och upplysningsverksamhetens organiserande torde luftskyddsinspektionen få en maktpåliggande uppgift att fylla. Det torde böra ankomma på inspektionen att efter ytterligare utredning av hithörande frågor framlägga mera detaljerade förslag.

Beträffande luftskyddsföreningarnas ställning har utredningen föreslagit ett stadgande (7 § i dess förslag till luftskyddslag) av innehåll, att Konungen meddelar stadfästelse å stadgar för enskilda sammanslutningar, vilka hava till syfte att främja luftskyddet. Då förslaget icke stadgar straff eller annan påföljd, för den händelse någon sammanslutning, som icke erhållit stadfästelse, är verksam inom luftskyddet, torde följden av att stadfästelse icke sökes eller erhålles allenast bli, att myndigheterna avböja samarbete med en dylik förening. Förslaget att giva luftskyddsföreningarna den fastare ställning i organisationen, som vinnes genom stadfästelse av Kungl. Maj:t, synes mig förtjäna att övervägas. Däremot torde det knappast vara erforderligt att i en lag inrycka en upplysning om att dylik stadfästelse kan erhållas. Det föreslagna stadgandet synes därför, i den mån det befinnes erforderligt, lämpligen böra erhålla sin plats i den tillämpningsförordning till luftskyddslagen, som förutsättes komma att utfärdas.

Luftskyddets förberedande.

Civila luftskyddsutredningen.

Utredningens ståndpunkt i fråga om myndigheternas åligganden i samband med luftskyddets förberedande torde i det väsentliga framgå av det förut i fråga om organisationen anförda.

Medverkan av kommuner och enskilda vid luftskyddets förberedande erfordras i främsta rummet för luftskyddsåtgärdernas genomförande vid krig eller krigsfara. Då förslag i detta hänseende icke nu framlägges, torde anledning saknas att närmare ingå härpå.

Redan med avseende å förhållandena i fredstid kan det emellertid vara nödvändigt att stadga en viss skyldighet att medverka vid luftskyddets förberedande, i främsta rummet vid planläggningen. Härom har utredningen anfört:

Sådan skyldighet torde böra åläggas icke blott kommunerna utan även enskilda ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av planläggningen. Skyldigheten att medverka vid planläggningen bör tydligen begränsas till åtgärder, som beröra myndigheten eller egendomen i fråga. Medverkan bör däremot icke vara inskränkt till läm-

nande av upplysningar, utan bör innefatta skyldighet att efter luftskyddschefens anvisningar uppgöra plan för luftskyddet med därtill hörande eventuella ritningar och beräkningar, vilken plan sedan granskas av luftskyddschefen. Någon ersättning för denna medverkan torde icke böra utgå, även om vissa kostnader skulle föränledas därav.

I annat sammanhang har utredningen framhållit, att teknisk sakkunskap kan vara erforderlig för planläggning av byggnadstekniska luftskyddsåtgärder och att vederbörande samhällen för sådant ändamål torde få anlita den sakkunskap, som representeras av stadsarkitekter, stadsingenjörer och andra tekniskt förfarna kommunala tjänstemän. Emellertid har ytterligare framhållits att det beträffande inredning av skyddsrum rör sig om konstruktioner av enkelt slag och att vederbörande arkitekters och ingenjörers medverkan därför — i den mån den erfordras — i de flesta fall torde kunna inskränkas till besvarande av förfrågningar samt granskning av vissa planer.

Enligt luftskyddsutredningens förslag skulle det även i vissa fall åligga kommuner och enskilda att underkasta sig eller vidtaga vissa åtgärder. Då bestämmelser angående skyldighet att vidtaga åtgärder enligt vad förut anförts, icke nu framläggas, lämnas förslaget härutinnan åsido.

I fråga om skyldighet att underkasta sig åtgärder har luftskyddsutredningen anført följande.

Såsom framgår av det föregående böra vissa luftskyddsåtgärder utföras redan i fredstid. Det kan t. ex. ifrågakomma att uppställa sirener eller i allt fall anordna uppställningsplatser och framdraga ledningar till desamma. För sådant ändamål böra kunna utväljas de härför mest lämpade byggnaderna. Som såsom av utredningen föreslagits sirenernas uppställande bekostas av staten, torde i allmänhet någon olägenhet av åtgärden i fråga icke uppkomma för byggnadens ägare eller innehavare. Denne bör under sådana omständigheter icke kunna förhindra sirenernas uppställande på den av luftskyddschefen utsedda platsen. Ett allmänt stadgande av sådan syftning innefattas i sista delen av 11 §.

Beträffande luftskyddsövningar ha även vissa bestämmelser föreslagits. Utredningen har framhållit, att det för genomförandet av en dylik övning, vid vilken allmänheten medverkade, erfordrades föreskrifter av olika slag, framför allt beträffande anordnandet av belysning och signalering med ljudsignalapparater. Även föreskrifter med avseende å allmän ordning och säkerhet i övrigt kunde vara erforderliga. Enligt utredningens förslag (13 §) skulle det i allmänhet ankomma på länsstyrelsen att utfärda föreskrifter i dessa hänseenden. Då det gällde att i fredstid stadga undantag från motorfordonsförordningen, vägtrafikstadgan och andra allmänna stadganden om trafiken, hade det dock ansetts riktigast att lägga avgörandet härom hos Kungl. Maj:t. Då, såsom utredningen i annat sammanhang framhållit, den högsta ledningen av luftskyddsutbildningen, däri inbegripet allmänhetens övande, borde åvila de ansvariga myndigheterna, hade utredningen ansett sig böra föreslå förbud för anordnande av luftskyddsövningar, vid vilka allmänhetens medverkan påkallades, utan tillstånd av länsstyrelsen. Dylikt tillstånd borde dock icke erfordras, därest Konungen, t. ex. i samband med en militär luftförsvarsövning, påbjudit luftskyddsövningens avhållande.

Yttranden.

Av vad som yttrats i utlåtandena över civila luftskyddsutredningens betänkande i vad rör skyldighet att medverka vid planläggningen må anföras följande.

Två länsstyrelser synas hava utgått ifrån att frågan om rätt till ersättning för biträde med planläggningen lämnats öppen i utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Uppsala län har anført:

Enligt motiven skall skyldigheten att »lämna erforderligt biträde» innefatta icke blott att befintliga upplysningar skola lämnas, utan även att vederbörande på egen bekostnad skola verkställa utredningar. För att stadgandet skall kunna erhålla denna innebörd, varemot i och för sig icke något torde vara att erinra, synes förtydligande böra ske och detta så mycket mera som i slutet av paragrafen med avseende å annan förberedelseåtgärd föreskrives den förutsättningen, att därigenom icke kostnad eller olägenhet skall uppstå.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har ansett, att omfattningen av och därmed kostnaderna för vissa obligatoriska åtgärder enligt 11 § i utredningens förslag vid planläggningen av luftskyddet, i vad denna berör kommunen, icke kunna bedömas med ledning av utredningens uttalanden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har beträffande innehållet i den av utredningen föreslagna 11 § yttrat:

Enligt detta stadgande skall kommun lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet i vad denna berör kommunen. I saknad av varje erfarenhet på området och beträffande omfattningen av åtgärder, som kunna ifrågakomma, är varje omdöme, i vilken utsträckning kommuns biträde kan tagas i anspråk härför och till vilka belopp kostnaderna för sådant biträde kunna belöpa sig, utslutet. Med den kännedom styrelsen har om svårigheten att få sådana kommunala anslag, som bli en följd av åtgärder myndigheter vidtaga, ur kommunens synpunkt rätt avvägda, är styrelsen angelägen betona, att varken länsstyrelsen eller luftskyddschef bör äga att ställa anspråk på kommun att biträda med kostnader, som äro direkt följd av nämnda myndigheters egna åtgöranden.

I övriga utlåtanden har icke framställts någon erinran mot förslaget i denna del.

Ej heller mot det föreslagna stadgandet om skyldighet att underkasta sig luftskyddsåtgärd, som ej medför kostnad eller olägenhet, har i allmänhet gjorts någon invändning.

Länsstyrelsen i Kalmar län har emellertid förordat en något vidgad skyldighet för kommunerna att medverka vid luftskyddsförberedelserna. Kommunerna borde sålunda, då staten ställde medel till förfogande för vissa åtgärders utförande, äga skyldighet att vidtaga dessa.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har ansett, att en innehavare av anläggning eller annan egendom, som avses i 11 § andra stycket av utredningens förslag, borde vara skyldig att för beredande av luftskydd underkasta sig åtminstone mindre kostnad eller olägenhet.

I en vid det av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap avgivna utlåtandet fogad promemoria, vilken upprättats inom *rikskommissionens kansli*, har beträffande den föreslagna 11 § anförts följande:

De befogenheter, som enligt denna paragraf tillkomma vederbörande myndigheter, synas alltför snävt begränsade. Väl kan av kostnadshänsyn möta hinder att redan under fredstid utföra önskvärda skyddsåtgärder, men lagen bör dock icke, därest nödiga medel finnas att tillgå, lägga hinder i vägen därför. Med hänsyn härtill föreslås, att även sådan åtgärd för luftskydd, som kan föranleda vissa kostnader eller olägenheter för enskilda, må kunna vidtagas.

I samma riktning har *marinförvaltningen* uttalat sig.

Beträffande sättet för ersättnings bestämmande i de fall, varom här är fråga, ha inom rikskommissionens kansli föreslagits bestämmelser efter mönster av lagen den 9 april 1926 om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m. Såväl enligt nämnda lag som enligt ett av rikskommissionen avgivet förslag till nya bestämmelser i ämnet ankommer det på skiljenämnd att avgöra ersättningsfrågan.

Mot de av utredningen med avseende å luftskyddsövningar föreslagna bestämmelserna har i utlåtandena icke framställts någon erinran.

Marinförvaltningen och *befälhavande amiralen i Karlskrona* ha emellertid i detta sammanhang föreslagit bestämmelser om obligatoriskt deltagande i luftskyddsövningar och annan luftskyddstjänst för fast anställd polis- och brandpersonal.

Departementschefen.

Planläggningen av luftskyddet åvilar enligt utredningens förslag länsstyrelserna och luftskyddscheferna. Angående deras befattning med planläggningen hänvisas dels till det förut anförda och dels till specialmotiveringen till lagförslaget.

Vid planläggningen kräves medverkan av kommuner och enskilda. Därav föranledes mången gång tidsförlust och stundom även direkta kostnader. Vid planläggningen av luftskyddsåtgärder, som beröra kommunala verk, industri-företag, varuhus m. m., kan den kostnad, som planlägningsarbetet motsvarar — vare sig detta utföres av företagets personal eller ej — uppgå till belopp, som visserligen relativt sett äro små men i och för sig icke alldeles obetydliga. I likhet med civila luftskyddsutredningen anser jag, att dessa kostnader böra bestridas av vederbörande kommuner och enskilda företag eller personer. Det skulle vara föga tilltalande om dessa, i vilkas intresse planläggningen i allmänhet sker, skulle kunna påkalla ersättning av staten för densamma, måhända med belopp, som vore svåra eller omöjliga att kontrollera. Om jag sålunda i denna del är i sak ense med civila luftskyddsutredningen, finner jag, i likhet med vad yttranden över förslaget giva vid handen, den av utredningen föreslagna 11 § vara i behov av en förtydligande omredigering. Sålunda torde vara lämpligt att i olika paragrafer behandla dels skyldighet att biträda vid planläggningen och dels skyldighet att underkasta sig vissa åtgärder. Därest lagen i förra hänseendet uttryckligen ålägger en skyldighet men icke nämner någonting om ersättning, lär det vara uppenbart, att ersättning ej kommer i fråga. Stadgandet om kommunens skyldighet att lämna biträde vid planlägg-

ningen torde kunna förtydligas på det sätt, att skyldigheten hänföres till planläggningen av luftskyddet inom kommunen. Därigenom kommer kommunen att svara för erforderligt biträde, i den mån sådant icke kan erhållas av enskilda, d. v. s. kommunen kommer att medverka vid planläggningen av det luftskydd, som rör samhället i dess helhet (det s. k. allmänna luftskyddet). Då denna medverkan i största utsträckning lär kunna ske genom den av kommunen bekostade polisen, torde skyldigheten näppeligen kunna bli betungande.

Den av luftskyddsutredningen föreslagna skyldigheten för ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, att underkasta sig utförandet av åtgärd för beredande av luftskydd är begränsad till sådana åtgärder, som icke medföra kostnad eller olägenhet för vederbörande. Såsom exempel på dylika åtgärder nämnes uppställandet av sirener på statens bekostnad. Även om man vid stadgandets tillämpning icke tager i betraktande hur ringa olägenhet som helst, kunna måhända de resultat, som med stadgandets hjälp kunna vinnas utöver vad som genom frivillig överenskommelse kan uppnås, komma att visa sig otillräckliga. En utvidgning av stadgandet, såsom från flera håll ifrågasatts, kan därför tänkas bli behöflig. Emellertid torde det, såsom förut antytts, vara lämpligast, att frågan om införande av mera ingripande skyldigheter för kommuner och enskilda med avseende å luftskyddets förberedande upptages till ytterligare övervägande i samband med bestämmelserna om luftskyddstillstånd, och jag finner mig därför under nuvarande omständigheter icke böra i sak frågå, vad utredningen föreslagit.

Av utredningen föreslagna bestämmelser om rätt för länsstyrelserna att meddela vissa föreskrifter med avseende å luftskyddsövningar och om förbud mot anordnande utan tillstånd av dylika övningar, vid vilka allmänhetens medverkan påkallas, synas behöfliga och lämpliga. Däremot torde icke erfordras någon lagbestämmelse om skyldighet för polis- och brandpersonal att deltaga i luftskyddsutbildning, utan torde dylik skyldighet kunna åläggas i administrativ ordning.

Luftskyddet inom statens kommunikationsverk.

Civila luftskyddsutredningen.

I fråga om den ställning, som i organisatoriskt hänseende bör vid luftskyddets ordnande tillkomma statens kommunikationsverk, har luftskyddsutredningen anfört följande:

Från regeln att länsstyrelserna och lokala luftskyddschefer skola handhava luftskyddet torde erfordras vissa undantag. Till en början lär det vara klart, att militära anläggningar böra undantagas från de civila myndigheternas befogenhetsområde. Med hänsyn till den hela riket omfattande verksamhet, som bedrivs av statens kommunikationsverk, synes detsamma böra gälla för dem. Enligt kungörelsen den 16 oktober 1915 (nr 415) angående förhindrande av skadegörelse å järnvägarna i riket vid krig eller krigsfara m. m., sådan denna kungörelse numera lyder (Sv. förf.-saml. 1926:465, 1934:511 och 1935:614) åligger det järnvägsstyrelsen att jämväl beträffande enskilda

järnvägar utfärda de bestämmelser, som finnas nödiga till förhindrande därav, att skadegörelse förövas genom fientligt flyganfall eller att å järnväg förövad skadegörelse medför varaktigt driftsavbrott. Dessa bestämmelser synas böra utvidgas så, att statens järnvägar erhåller uppsikt över de enskilda järnvägarnas luftskydd över huvud. Även beträffande andra allmänna eller enskilda företag och inrättningar, t. ex. kraftverk, kan det tänkas vara lämpligt, att företagen i luftskyddshänseende ställas direkt under vare sig luftskyddsinspektionen eller någon annan central myndighet. Med hänsyn till det nu anförda torde böra överlätas åt Kungl. Maj:t att för dessa och liknande fall meddela de särskilda bestämmelser, som må finnas påkallade.

Vad angår kostnaderna för kommunikationsverkens luftskydd har, såvitt angår statens järnvägar och statens vattenfallsverk, utredning angående vissa luftskyddskostnader — huvudsakligen avseende åtgärder för driftens upprätthållande — verkställt av vissa av chefen för generalstaben samt av järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen utsedda sakkunniga, den s. k. beredskapsutredningen. Några särskilda kostnadsberäkningar avseende statens kommunikationsverk hava däremot ej framlagts av civila luftskyddsutredningen, som endast i begränsad mån ingått på frågan, huruvida luftskyddskostnaderna för dessa verk böra bestridas genom särskilda anslag eller uppföras å vederbörande verks driftkostnadsstat. Beträffande kostnader för alarmeringsanordningar och gasskyddsutrustning — vilka såsom förut framhållits enligt civila luftskyddsutredningens förslag skulle bekostas av staten — har utredningen sålunda icke uttalat sig i nyssnämnda hänseende.

Anmärkas må emellertid, att vid beräkandet av kostnader för anskaffande av sirener icke medtagits orter med under 3,000 invånare, varför eventuellt behov av sirener vid järnvägsstationer och kraftverk i mindre samhällen i allt fall icke lär kunna tillgodoses genom det beräknade anslaget för alarmeringsanordningar. Vid beräkandet av industriluftskyddets behov av gasskyddsutrustning för *aktiv* personal har utredningen med utgångspunkt från 1931 års företagsräkning medtagit även järnvägs-, post-, telegraf- och telefonstationer, vid vilka nämnda år voro anställda minst 50 personer. Gasskyddsutrustning för *tjänstgörande* personal vid nyssnämnda verk har däremot över huvud icke medtagits i utredningens beräkningar. Utredningen synes sålunda icke hava haft för avsikt att i sina kostnadsberäkningar inbegripa statens kommunikationsverk, ehuru på grund av den officiella statistikens uppställning kommunikationsverkens personal i viss utsträckning medräknats. Beträffande kostnaden för inrättande av skyddsrum i byggnader, som tillhöra statens affärsdrivande verk, har utredningen förklarat, att likaväl som dessa utgifter för enskilda företag böra anses såsom driftkostnader, torde statens affärsverk — i den mån nödiga byggnadstekniska luftskyddsåtgärder komma till utförande — få räkna kostnaderna härför som allmänna omkostnader för driften.

Yttranden.

Mot utredningens förslag i vad avser *organisationen* har i de *avgivna utlåtandena* icke framställts någon invändning.

Telegrafstyrelsen har uttalat det önskemålet, att de särskilda föreskrifter,

vilka Konungen skulle äga utfärda för de affärsdrivande verken, borde till vinnande av likformighet beträffande telegrafverkets personal och anläggningar avfattas så, att den befogenhet i luftskyddshänseende, som tillades länsstyrelse och luftskyddschef, begränsades till sådana ordningsföreskrifter, som i allmänhet gåves av polismyndighet.

Järnvägsstyrelsen har framhållit, att luftskyddsinspektionens verksamhet i vad densamma avsåge åtgärder, som tangerade eller hade betydelse för järnvägarnas luftskydd eller åtgärder, som innebure eller förutsatte anlitande av järnvägarnas materiell, borde utövas i samråd med järnvägsstyrelsen. Detta borde angivas i instruktionen för nämnda luftskyddsmyndighet. Luftskyddsinspektionen underställda organ borde i blivande instruktioner åläggas dylik samverkan med järnvägarnas linjebefäl (vari innefattades ledningen för enskilda järnvägar).

Vattenfallsstyrelsen har anfört:

Utredningen ifrågasätter, att vissa allmänna eller enskilda företag och inrättningar i och för organiserandet av det passiva luftförsvaret ställas direkt under vare sig luftskyddsinspektionen eller någon annan central myndighet. Vad de elektriska kraftanläggningarna beträffar erfordras för dessa vissa speciella åtgärder för driftens tryggande. Dylika åtgärder hava redan delvis prövats vid statens vattenfallsverk tillhöriga anläggningar, varför det synes lämpligt, att de passiva luftförvarsåtgärder, som kunna bliva anbefallda för kraftverkens del, planläggas och utföras under ledning av vattenfallsstyrelsen.

Beträffande kostnaderna hava i utlåtandena över betänkandet från kommunikationsverken olika uppfattningar kommit till synes.

Från *generalpoststyrelsens* sida har icke framställts någon anmärkning mot utredningens förslag.

Telegrafstyrelsen har anfört:

Beträffande kostnaderna för de i utredningen föreslagna åtgärderna föreslås att kostnaderna för skyddsrum, avseende telegrafverkets personal, bestridas av telegrafverket, men att, i den mån skyddsrum ordnas för annan personal, telegrafverket därför må erhålla ersättning,

att kostnaderna för lednings- och alarmeringscentraler, innefattande såväl telefontekniska som byggnadstekniska anordningar, ersättas telegrafverket från särskilda anslag,

att kostnaderna för gasskyddsutrustning samt utbildning, avseende telegrafverkets »passiva» tjänstgörande personal, bestridas av telegrafverket, men för den aktiva personalen av särskilt anslag, samt

att utredningskostnaderna, i den mån de avse telegrafverkets egendom och personal, bestridas av telegrafverket, men i annat fall ersättas verket.

Samtliga för luftskyddsändamål på telegrafverket belöpande kostnader böra avföras på telegrafverkets driftkostnadsstat.

Järnvägsstyrelsen har i sitt utlåtande lämnat en redogörelse för de åtgärder, som av styrelsen vidtagits med avseende å luftskyddets planläggning, samt därefter yttrat i huvudsak följande:

Såsom framgår av vad här ovan blivit anfört ha för järnvägarnas del föreskrifter för planläggning och anvisningar om utförande av de flesta av de åtgärder och anstalter, som behandlats i civila luftskyddsutredningens betänkande, i stort sett givits. I vad mån planlagda eller eljest erforderliga åt-

gårder i fredstid skola kunna bringas till utförande beror på, om erforderliga medel därtill ställas till förfogande.

Emellertid får styrelsen framhålla, att den verkställda planläggningen av skyddsåtgärder vid järnvägarna i enlighet med de föreskrifter, på vilka åtgärderna grundats, endast omfattar åtgärder och anordningar, som avse driftens upprätthållande i möjligaste mån obehindrad. Särskilda åtgärder till skydd för trafikanter eller andra, som kunna komma att uppehålla sig inom järnvägarnas områden, äro sålunda ej planlagda. Styrelsen har i annat sammanhang — i utlåtande på sin tid rörande luftförsvarsutredningens betänkande — haft tillfälle framhålla, att kungörelsen den 16 oktober 1915 icke anbefaller åtgärder, som endast avse skydd för resande, och styrelsen vidbliver alltjämt sin då uttalade mening, att det icke bör ankomma på järnvägarna att vidtaga dylika skyddsåtgärder. Ett eventuellt ordnande av skydd för allmänheten inom järnvägarnas områden bör enligt styrelsens åsikt i stället anses såsom en sådan allmänt samhällelig angelägenhet, som bör hänföras till ortsförsvaret.

Av det nyss anförda framgår, att järnvägarnas luftskydd måste komma att i flera avseenden tangera eller flyta samman med det allmänna civila luftskyddet. Härvid uppkomma en del spörsmål, som icke synas fullt klarlagda genom civila luftskyddsutredningens betänkande.

Vad i detta hänseende först angår luftvarningen så synes det ej framgå av betänkandet, i vad mån det beräknade behovet av sirener avser dylika å platser, där de komma till tjänst även för järnvägarnas luftskydd. Om så eventuellt icke skulle bliva fallet i fråga om platser, varest omfattningen och karaktären av järnvägarnas skyddsföremål kan motivera anbringande av sirener, inställer sig frågan, huru kostnaderna för dessa skola bestridas. Då i betänkandet förutsatts, att staten skulle helt bekosta de för civilbefolkningens varnande erforderliga sirenerna, synes man böra få räkna med, att detsamma skulle gälla sirener, som enligt järnvägarnas planläggning kunna bliva erforderliga för den egna skyddstjänsten och detta även beträffande enskilda järnvägar. Storleken av den kostnadssumma staten i sådant fall skulle åsamkas saknar styrelsen möjlighet beräkna, då det ej är för styrelsen känt, i vad mån järnvägarnas behov av varning medelst sirener blir fyllt genom ortsförsvarets utrustande med sådana.

I fråga om kommunala skyddsrum och hjälplatser förutsättes, att de bliva tillräckliga även för järnvägarnas driftpersonal och i deras luftskydd medverkande aktiv personal på vederbörlig ort.

I detta sammanhang får styrelsen med understrykande av sin ovan uttalade uppfattning, att anordningar till skydd för järnvägarnas trafikanter böra ankomma på ortsförsvaret, rikta uppmärksamheten på att det rent kommunala intresset för järnvägstrafikanternas skyddande kan i mycket hög grad variera å olika orter. Trafikförhållandena äro nämligen, som bekant, å skilda järnvägsstationer av mycket olika art. Sålunda förekommer å ett flertal järnvägsstationer, ofta belägna inom mindre kommuner, en betydande övergångstrafik, vilken vissa tider på dygnet, då ett flertal tåg sammanträffa å platsen, kan medföra stor anhopning av personer, som i det stora hela stå helt utanför vederbörande kommuns intressesfär. I dylikt fall synes det förklarligt om respektive kommuner skulle vilja undslippa de kostnader, som vidtagande av särskilda skyddsanordningar skulle medföra för dem. Även i det fall att skyddsanordningar för personer inom järnvägens område å en dylik plats skulle tänkas ha en särskild motivering i att å platsen finnes någon såsom fientligt angreppsmål lockande anordning — t. ex. en kraftstation eller dylikt — vore en inställning som nyss sagts förstaelig. Å andra orter däremot,

särskilt i större städer, faller allmänhetens vistande å järnvägsstationerna mera direkt inom respektive kommuners intressesfär.

Järnvägsstyrelsen har, utan att anse sig kunna avgiva något särskilt förslag, velat med det nu anförda framhålla, att omständigheter i vissa fall kunna föreligga, som möjligen böra föranleda övertvägande av avvikelser från de regler rörande statsbidrag till genom kommunernas försorg utförda anordningar, vilka kunna komma att bliva fastställda för de mera normala förhållandena.

Ehuru styrelsen saknar anledning förutsätta att vidtagande av skyddsanordningar för allmänhet, som uppehåller sig inom järnvägens område, skulle i strid mot den av styrelsen här ovan framförda meningen och i motsats till vad för närvarande är fallet komma att åläggas järnvägsföretagen, får styrelsen dock framhålla, att i sådant fall skulle påkallas fastställande av särskilda normer och föreskrifter, åtminstone i fråga om stationer, där flera järnvägar sammanlöpa, i syfte att klargöra de olika järnvägsföretagens skyldigheter med avseende på kostnadernas bestridande.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat sig anse, att skyddsrumsanläggningar böra utföras för driftpersonalen vid primär- och sekundärstationerna och att kostnaderna härför må bestridas av driftmedel.

Departementschefen.

Det lämpliga i att Kungl. Maj:t genom särskilda bestämmelser beredes möjlighet att giva statens kommunikationsverk en särställning inom luftskyddsorganisationen har icke blivit ifrågasatt, och jag finner icke anledning att därvidlag frånga utredningens förslag.

Frågan huru kostnaderna för kommunikationsverkens luftskydd skola gäldas äger ett visst, ehuru ingalunda nödvändigt, samband med frågan om vem som skall utföra luftskyddsåtgärderna eller anskaffa materiellen. Avgörande i sistnämnda hänseende bör vara, vad som ur organisatorisk och allmänt praktisk synpunkt är det lämpligaste. Därvid lär det icke böra förutsättas — såsom statens järnvägar i sitt utlåtande gjort — att genom vederbörande kommuners försorg skyddsrum i allmänhet skola inrättas för järnvägarnas driftpersonal och aktiva luftskyddspersonal. Skyddsrum för nämnda personal torde ofta få anordnas inom eller i omedelbar närhet av järnvägsområdet, under det att kommunala skyddsrum om möjligt böra förläggas på betryggande avstånd från de mera sannolika målen för bombanfall. I den mån skyddsrum för järnvägstrafikanter kunna komma till utförande, lära även dessa få förläggas inom eller invid stationsområdet. Det torde därför i allmänhet vara mest rationellt, att statens järnvägar omhänderhar utförandet av dylika skyddsanordningar. I fråga om alarmeringsanordningar synes det vara lämpligast, att dessa anskaffas genom luftskyddsinspektionens försorg och uppsättas av telegrafverket. Anskaffning av gasskyddsutrustning, däri inbegripet indikeringsmateriell, torde även böra ske genom luftskyddsinspektionen. Sådant materiell, som erfordras för reparationstjänstens fullgörande, ävensom reservmateriell för driftens upprätthållande bör däremot självfallet anskaffas av vederbörande verk.

I fråga om åtgärdernas bekostande i fredstid skulle ett fullföljande av den av civila luftskyddsutredningen åberopade analogien mellan ett statens affärs-

verk och ett enskilt industriföretag leda därtill, att kostnaden för alarmerings- och gasskyddsmateriellen bestredes genom särskilda anslag, under det att planläggningen samt reparations- och reservmateriell ävensom skyddsrum bekostades med anlåtande av verkets driftinkomster. En dylik ordning kunde även synas rationell ur synpunkten av vem som borde ombesörja de olika åtgärderna. Emellertid torde man icke kunna pålägga verken att av sina driftmedel bestrida de sannolikt mycket avsevärda kostnader, vilka kunna vara förbundna med anordnande av skyddsrum för den allmänhet, som verken betjäna, utan torde verkens åliggande under fredstid i detta avseende få inskränkas till den planläggning, som är möjlig. Å andra sidan synes det rimligt, att verken i fråga om anskaffande av gasskyddsmateriell, för vilken kostnaden relativt taget icke lär uppgå till större belopp, erhålla den handlingsfrihet, som kostnadens inräknande i driftbudgeten skulle innebära. Detsamma torde kunna sägas om anskaffande av sirener i sådana fall, då den anläggning, för vilken alarmeringsanordningar erfordras, icke är belägen i ett samhälle, varest dylika anordningar bekostas av staten. Kostnaderna för utbildning och för underhåll av övningsmateriell — vilka jag icke förut i detta sammanhang berört — synas jämväl böra bestridas av vederbörande verk själva.

Jag vill således, efter samråd med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen, förorda såsom normer beträffande luftskyddskostnaderna för statens kommunikationsverk, att genom särskilda anslag bestridas dels anskaffande av sirener för verkens anläggningar inom orter, varest staten eljest icke bekostar alarmeringsanordningar, och dels anordnande av skyddsrum för allmänheten samt att kostnaderna i övrigt betraktas såsom driftkostnader.

Beträffande anordnande av skyddsrum för allmänheten må framhållas, att, ehuru dylika måste anses i och för sig synnerligen önskvärda, det dock i främsta rummet bör tillses, att de ur försvarssynpunkt mera betydelsefulla beredskapsåtgärderna för driftens upprätthållande vidtagas.

För åstadkommande av önskvärd likformighet i fråga om arten och omfattningen av luftskyddsförberedelserna inom olika verk torde Kungl. Maj:t med stöd av de föreslagna stadgandena kunna utfärda erforderliga föreskrifter.

Under beaktande av de av mig i det föregående framförda synpunkterna har inom socialdepartementet på grundval av civila luftskyddsutredningens lagförslag utarbetats ett nytt *förslag till luftskyddslag*, därvid uteslutits såväl 12 § i förstnämnda förslag som de däri intagna särskilda bestämmelserna med avseende å krig och krigsfara.

Specialmotivering.

1 §.

Enligt civila luftskyddsutredningens förslag skulle i lagen med luftskydd avses åtgärder, vilka utan att hänföra sig till det militära försvaret eller försvarsväsendet tillhörande anstalter, åsyftade att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall.

Definitionen av luftskyddet har i vissa yttranden över betänkandet utsatts för kritik.

Länsstyrelsen i Stockholms län har funnit definitionen vara för vidsträckt samt förordat en begränsning till åtgärder inom hembygden, hemorten eller dylikt.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har uttalat, att det ville synas som om definitionen, oavsett den gjorda begränsningen, mera toge sikte på luftvärn än på det civila luftskyddet.

Chefen för marinstaben har ansett, att ämbetshus, såsom marinstabens och marinförvaltningens, samt skolbyggnader, vilka äro belägna utom egentligt stationsområde, böra ingå i respektive städers luftskyddsorganisationer.

Samma åsikt har kommit till uttryck i *marinförvaltningens* utlåtande, däri det framhållits, att luftskyddet med avseende å nyssnämnda ämbetshus synes böra handhavas av ett centralt organ, förslagsvis byggnadsstyrelsen, som härvid bör söka samarbete med luftskyddsinspektionen.

Arméförvaltningen har erinrat därom, att med luftskydd enligt lagförslaget avsåges åtgärder, som icke hänförde sig till det militära försvaret eller försvarsväsendet tillhörande anstalter. Denna för utredningens konstruktion av det civila luftskyddet nödvändiga förutsättning, till vilken arméförvaltningen helt anslöte sig, finge dock icke givas en sådan tolkning, att det civila luftskyddets organ för t. ex. brandsläckning, röjning etc. icke skulle kunna tillgodogöras även för en militär anstalt inom en luftskyddsart. Det måste fastmer förutsättas, att det civila luftskyddets samt försvarsväsendets egen luftskyddsplanläggning för dess fabriker och övriga etablissement skulle äga rum i nära samband med varandra.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen hava framhållit den stora betydelsen av radiopejling såsom hjälpmedel vid luftnavigering och i anslutning därtill uttalat ett önskemål om att under lagstiftningsärendets fortsatta behandling måtte klargöras, att även restriktiva åtgärder för rundradio-utsändning vore att hänföra till luftskydd.

Departementschefen.

Den i civila luftskyddsutredningens förslag uppställda definitionen å luftskydd — vilken term lagförslaget använder för att beteckna det civila luftskyddet — synes icke helt tillfredsställande. En begränsning, på sätt ifrågasatts, till lokala åtgärder torde dock icke vara motiverad, då vissa luftskyddsåtgärder, t. ex. utrymning, kunna få en mera vidsträckt omfattning. Ej heller torde bestämningen av luftskyddet vara oriktig såtillvida, att av densamma icke skulle framgå, att åtgärder för reglering av radioutsändning kunna bliva hänförliga under begreppet luftskydd. En tolkning av definitionen såsom avseende i främsta rummet luftvärn — i sådant fall anordnat genom civilas försorg — synes ligga mindre nära till hands men kan måhända ej anses utesluten. Uttrycket militära anstalter torde däremot vara något för vidsträckt, då däri, såsom av utlåtandena framgår, icke böra inbegripas alla för militära ändamål avsedda byggnader. Det synes, som om luftskydd lämpligare kunde bestämmas såsom åtgärder av icke militär natur, vilka äsyfta att försvåra anfall från luften och begränsa verkningarna av sådant anfall. En dylik bestämning torde giva en i

det väsentliga riktig föreställning om vad som åsyftas och samtidigt möjliggöra en anpassning efter praktiska hänsyn vid utfärdandet av tillämpningsföreskrifter. Den gränsdragning mellan militärt och civilt luftskydd, som nu föreslås skola komma till stånd, bör emellertid, såsom arméförvaltningen framhållit, ingalunda utesluta samarbete såväl vid luftskyddsplanernas uppgörande som vid åtgärdernas genomförande vid krig eller krigsfara. Föreskrifter härom lära emellertid icke ha sin plats i luftskyddslagen.

2 §.

Andra stycket i den av utredningen föreslagna 8 § har i något jämkad avfattning överförs till förevarande paragraf.

3 §.

Denna paragraf har oförändrad upptagits från utredningens förslag.

4 §.

I denna paragraf har företagits redaktionella jämkningar.

5 §.

Då det icke torde vara behöfligt att i luftskyddslagen meddela bestämmelser angående tid för förordnande av luftskyddschef, hava stadgandena härom uteslutits ur paragrafens sista stycke. I paragrafen ha dessutom vidtagits mindre jämkningar av redaktionell natur.

6 §.

I denna paragraf har första stycket omredigerats i enlighet med vad som tidigare anförts, varjämte i sista stycket gjorts ett tillägg av innebörd att kallelse, för den händelse myndighet kallar luftskyddsnämnd till sammanträde, skall ske genom nämndens ordförande.

7 §.

Denna paragraf, som motsvarar 8 § i utredningens förslag, har icke undergått annan förändring än att, såsom nyss nämnts, andra stycket överflyttats till 2 §.

8 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om länsstyrelsens medverkan vid luftskyddets förberedande samt motsvarar 9 § i utredningens förslag. Enligt detta skulle det åligga länsstyrelsen bland annat att med ledning av givna föreskrifter och anvisningar bestämma den huvudsakliga omfattningen av planläggningen inom länets olika delar. Då det torde vara självfallet, att länsstyrelsen skall följa givna — d. v. s. av Kungl. Maj:t meddelade — föreskrifter, har vid lagtextens överarbetning bestämmelsen härom uteslutits. Därjämte har åt länsstyrelsens bestämmanderätt med avseende å planläggningen givits en mera allmän innebörd.

Enligt civila luftskyddsutredningens förslag skulle det vidare åligga länsstyrelserna att granska de för varje luftskyddsområde uppgjorda planerna. Utredningen har härom anført:

För vinnande av kontroll å planläggningen böra planerna för varje luftskyddsområde granskas inom länsstyrelsen. Den mera detaljerade granskning, som därvid kan erfordras, torde få ankomma på försvarsassistenten. Det torde icke vara erforderligt och synes med hänsyn till att planerna ständigt

äro underkastade revidering för anpassning efter ändrade förhållanden ej heller lämpligt, att granskningen utmynnar i en formlig fastställelse. Granskningen torde emellertid — oavsett den kontroll densamma innebär — få en viss betydelse, såväl med avseende å verkställigheten av de planerade åtgärderna som beträffande bidrag av allmänna medel till utförande av planlagda åtgärder. Bevis om granskningen bör därför påtecknas planerna. Beviljandet av statsbidrag torde i vissa fall böra föregås av granskning jämväl inom luftskyddsinspektionen av planerade åtgärder, varom givetvis bestämmelser kunna meddelas i samband med anslagens beviljande. Tydligt är det icke nödvändigt, att planläggningen inom en ort helt slutföres, innan granskningen vidtager; tvärtom bör granskningen av ett visst avsnitt av planläggningen, t. ex. alarmeringsplanen eller planen för en viss industri, kunna ske för sig.

I yttrandet över förslaget hava *marinförvaltningen, chefen för marin-staben, kommandanten i Vaxholms fästning och länsstyrelsen i Norrbottens län* förordat, att de lokala luftskyddsplanerna skola av länsstyrelsen formligen fastställas.

Chefen för marinstaben har förklarat, att han icke funne utredningens motivering för att planerna ej borde fastställas bindande, samt vidare anført:

Ifrågavarande luftskyddsplaner motsvara direkt planer och övriga mobiliseringshandlingar för luftförsvarets båda övriga grenar, luftbevakningen och luftvärnet. Även sistnämnda planer etc. måste med nödvändighet tid efter annan revideras, men icke förty fastställas de efter varje ändring.

Att låta luftskyddsplanerna ständigt befinna sig under revidering kan jag icke anse lämpligt, ty härigenom förminskas eller borttages möjligheten av att kontrollera samstämmigheten olika luftskyddsplaner emellan samt överensstämmelsen mellan dessa och planerna för luftvärn och luftbevakning. Ur denna synpunkt framstår det snarare såsom behövt, att ändringar i planerna endast vidtagas vid vissa fixerade tidpunkter, t. ex. en å två gånger årligen.

Av rent praktiska skäl — främst uppgörande av i lagförslaget nämnda kostnadsberäkningar, uppläggning i förråd, respektive anskaffning vid krigsfara av luftskyddsmateriell samt anordnande av övningar — synes det även erforderligt, att de uppgjorda luftskyddsplanerna fastställas.

Kommandanten i Vaxholms fästning har såsom skäl för sin åsikt att planerna borde fastställas anført, att dessa enligt de föreslagna bestämmelserna med avseende å krig och krigsfara i visst fall skulle ligga till grund för kommuns förpliktelse.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har anført:

Luftskyddsplanerna kunna vara av stor betydelse för enskild rätt. Att lägga det huvudsakliga ansvaret för planerna å luftskyddscheferna synes för-densskull kunna föranleda betänkligheter. Vidare komme det att medföra större reda och ordning, därest luftskyddsplanerna fastställdes av länsstyrelserna, så att man vid varje tidpunkt kunde konstatera vad i sådant hänseende gäller. Att en föreskrift därom skulle medföra svårigheter för behövt ändring i en luftskyddsplan torde icke behöva förutsättas. I stället måste det anses välbetänkt, att luftskyddschefen icke må på eget bevåg kunna ändra en luftskyddsplan, som redan underställts länsstyrelsens översyn. Såsom framgår av det anförda, tala starka skäl för en utökning av länsstyrelsernas ansvar för ifrågavarande planer på det sätt, att de även fastställa desamma. Tills vidare och intill dess närmare erfarenhet vunnits, anser sig rikskommissionen emellertid icke böra påyrka ändring av förslaget.

Departementschefen.

Frågan huruvida luftskyddsplanerna böra fastställas eller endast granskas av länsstyrelsen synes mig icke hava någon större praktisk betydelse. Skillnaden mellan fastställelse och ett granskningsförfarande i enlighet med utredningens förslag lär nämligen icke vara stor. Det kommer härvidlag i själva verket an på hur tillämpningsbestämmelserna utformas. Då den föreslagna lydelsen av förevarande bestämmelse synes lämna tillräckligt utrymme för en anpassning efter de praktiska erfarenheter, som kunna göras vid dess tillämpning, torde anledning saknas att avvika från utredningens förslag.

9 §.

I denna paragraf, som motsvarar 10 § i utredningens förslag, har gjorts en ändring av väsentligen redaktionell art.

10 §.

I enlighet med vad förut anförts har innehållet i 11 § i utredningens förslag uppdelats på två paragrafer, därvid stadgandena om skyldighet att biträda vid luftskyddets planläggning erhållit sin plats i förevarande paragraf. Den ändrade avfattningen av första stycket har i det föregående motiverats.

11 §.

Här kvarstå bestämmelserna i 11 § av utredningens förslag om skyldighet att tåla vissa förberedelseåtgärder utan annan ändring i avfattningen, än att åt länsstyrelsen förbehållits att ingå i den prövning av åtgärdernas behövlighet m. m., som avses i paragrafen. Den sålunda gjorda begränsningen torde icke tarva någon närmare motivering.

12 §.

Bestämmelserna om luftskyddsövning i förevarande paragraf, motsvarande 13 § i utredningens förslag, äro i sak oförändrade, men paragrafens innehåll har givits en annan disposition.

I motiveringen till denna paragraf har utredningen framhållit såsom självfallet, att länsstyrelse vid meddelande av föreskrift enligt densamma icke ägde ingripa i annan myndighets befogenhetsområde, t. ex. genom meddelande av bestämmelser rörande järnvägssignaler. Vidare har utredningen anförts:

Med »allmänheten» avses en större och mera obestämd krets av deltagare, således icke medlemmarna av en viss kår eller förening. Då det rör sig om en större krets av personer, torde även dessas ställning i förhållande till övningens anordnare böra tillmätas en viss betydelse. Om sålunda vid en industri luftskyddsledaren anordnar en övning för personalen, torde icke vid en dylik övning allmänhetens medverkan kunna sägas vara påkallad, vilket däremot synes vara fallet, om övningen anordnas av en utomstående person eller sammanslutning.

13 §.

Denna paragraf, som motsvarar 14 § i utredningens förslag, innehåller en hänvisning till de särskilda bestämmelser, som förutsättas skola komma att utfärdas angående luftskyddstillstånd.

Luftförsvarsutredningen, vars förslag tog sikte icke blott på luftskyddet utan även på militärt försvar — alltså på luftförsvaret i dess helhet — använde i konsekvens därmed termen »luftförvarstillstånd». Då emellertid för olika grader av militär krigsberedskap vissa benämningar redan äro fastställda, har civila luftskyddsutredningen ansett termen luftskyddstillstånd vara att föredraga. Angående innebörden av dylikt tillstånd har utredningen anført:

Luftskyddstillstånd innebär enligt lagförslaget strängt taget endast det rättsliga läge, som inträder i och med det att förordnande enligt 14 § meddelas och varigenom de legala förutsättningarna skapas för snabba och effektiva åtgärder till skydd mot luftanfall. Följaktligen innebär luftskyddstillstånd icke i och för sig, att de för luftskyddet uppgjorda planerna skola förverkligas, utan härom erfordras ett särskilt beslut av Konungen med närmare angivande av i vilka hänseenden planerna skola bringas till utförande. Uppenbart är emellertid, att luftskyddstillstånd icke anbefalles, såvida icke avsikten är att åtminstone i avsevärd mån utföra de planlagda åtgärderna.

14—16 §§.

Av dessa paragrafer, vilka innehålla föreskrifter med avseende å lagens efterlevnad, saknar 14 § motsvarighet i civila luftskyddsutredningens förslag, under det att 15 och 16 §§ motsvara 28 respektive 29 §§ i nämnda förslag. Någon mot 30 § i utredningens förslag svarande bestämmelse har icke medtagits i förevarande lagförslag. Sistnämnda paragraf, vari stadgas viss rätt för myndighet att då föreläggande icke fullgöres vidtaga åtgärd på den försumliges bekostnad, är nämligen motiverad huvudsakligen av hänsyn till de bestämmelser, som nu uteslutits ur förslaget.

Enligt 14 § bemyndigas länsstyrelsen att förelägga vite för det fall att någon — vare sig kommun eller enskild — undandrager sig sin skyldighet att biträda vid planläggningen av luftskyddet eller motsätter sig åtgärd, som han enligt 11 § är skyldig tåla. Då förpliktelsens art för olika fall icke kan klart angivas i lagen, har härvidlag vitesföreläggande ansetts vara att föredraga framför en straffbestämmelse. Utdömande av försuttet vite synes böra ankomma på domstol.

I 28 § av civila luftskyddsutredningens förslag stadgas straff dels för överträdelse av vissa bestämmelser i den föreslagna lagen och dels för brott mot föreskrifter, som meddelats med stöd av lagen. Sedan ett flertal paragrafer uteslutits ur förslaget och, såsom nyss nämnts, vitesbestämmelser upptagits för vissa fall, har behov av ansvarsbestämmelser ansetts föreligga endast med hänsyn till stadgandena om luftskyddsövning i 12 §. I utredningens förslag upptages såsom straff dagsböter eller fängelse. Då bestämmelserna med avseende å krig och krigsfara i föreliggande förslag icke påkalla hänsyn vid bestämmande av straffmaximum, har detta nedsatts till fängelse i sex månader.

Avfattningen av 16 § har icke undergått annan ändring än som varit en följd av införandet av stadgandet om vitesföreläggande.

17 §.

Denna paragraf återgiver i oförändrad lydelse 31 § i utredningens förslag.

18 §.

Denna paragraf motsvarar 32 § i utredningens förslag.

Angående behovet av särskilda bestämmelser i avseende å luftskyddet vid statens kommunikationsverk får jag hänvisa till det förut anförda. I samband med vad som framhållits rörande luftskyddet inom nämnda verk har även berörts civila luftskyddsutredningens förslag om särskilda bestämmelser beträffande luftskyddet vid andra verk, företag eller inrättningar av större omfattning eller särskild beskaffenhet. Jämväl i sistnämnda del synes utredningens förslag, som härutinnan icke mött någon erinran i utlåtandena, kunna godtagas.

I ett fall har emellertid i vissa yttranden förordats en utvidgning utöver vad utredningen föreslagit av Konungens rätt att meddela särbestämmelser.

Sålunda har *marinförvaltningen* erinrat, att den för vissa verk m. m. i lagförslaget upptagna bestämmelsen borde avse jämväl handelssjöfarten, samt att de särskilda föreskrifterna med avseende å denna borde utarbetas av chefen för marininstaben och kommerskollegium.

Jämväl *chefen för marininstaben* har föreslagit en utvidgning av den föreslagna 32 § till att avse handelssjöfarten.

Marindistriktsbefälhavaren för ostkustens marindistrikt och *rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap* hava givit uttryck åt samma åsikt samt härutöver förordat särskilda bestämmelser för hamnar.

Kommerskollegium har anfört:

Kollegium har vid sin granskning av föreliggande lagförslag ansett sig kunna utgå ifrån, att hamninrättningar falla under lagens tillämpningsområde, samt sålunda bland annat även att Konungen med stöd av 32 § i den föreslagna lagen skall äga beträffande dylika inrättningar meddela de särskilda föreskrifter, som må vara erforderliga.

Beträffande luftskydd för fartyg läser Konungen på grundval av 5 a § sjölagen äga utfärda erforderliga föreskrifter i avseende å såväl fartygs utrustning som deras nyttjande.

Den av kommerskollegium åberopade paragrafen i sjölagen innehåller allmänna bestämmelser om fartygs beskaffenhet, utrustning, bemanning m. m. samt stadgar vidare, att närmare föreskrifter om vad i dessa avseenden skall iakttagas så ock särskilda bestämmelser rörande passagerarfartyg utfärdas av Konungen.

Enligt andra stycket i den av civila luftskyddsutredningen föreslagna 32 § skulle Konungen utan hinder av luftskyddslagens stadganden äga meddela särskilda föreskrifter med avseende å luftskyddet jämväl inom krigsskådeplats eller mobiliserad fästnings försvarsområde.

I vissa yttranden ha beträffande fästningsområden framförts avvikande meningar.

Marinförvaltningen och *kommendanten i Varholms fästning* hava ansett, att särskilda bestämmelser jämväl synas vara behöfliga om fästningen är försatt i försvarsberedskap.

Befälhavande amiralen i Karlskrona har uttalat, att, enär luftskyddsplanerna uppgjordes i fredstid och luftskyddstillstånd kunde anbefallas före mobiliseringstillståndets inträdande, det vore nödvändigt att här ifrågavarande lagbestämmelse gällde inom fästnings försvarsområde även i det fall, att fästningen icke vore mobiliserad.

Magistraten och polismästaren i Karlskrona ha givit uttryck åt samma åsikt.

Departementschefen.

Vad först angår hamnar, lär behov av bestämmelser, som undantaga dem från de lokala luftskyddsmyndigheternas befogenhetsområde, i regel icke föreligga. Skulle det emellertid i något fall erfordras, att sådant undantag göres, synes såsom kommerskollegium framhållit den av utredningen föreslagna lydelsen bereda möjlighet härför. Beträffande fartyg torde det vara otvivelaktigt, att dessa icke utan vidare kunna inordnas under något lokalt luftskyddsorgan. Den återopade bestämmelsen i sjölagen kan visserligen tjäna som grundval för utfärdande av vissa säkerhetsföreskrifter för fartyg men har eljest icke avseende å luftskyddets organisation. Med hänsyn härtill har ett tillägg gjorts i förevarande paragraf angående fartyg, varjämte formuleringen i övrigt undergått någon jämkning. Vid utarbetandet av särskilda bestämmelser för fartyg och hamnar torde, förutom vederbörande marinmyndighet och kommerskollegium, jämväl luftskyddsinspektionen böra medverka.

Med hänsyn till vad som i yttrandena anförts rörande behov av särskilda bestämmelser för fästningar har jag funnit lämpligast, att Konungens rätt att meddela dylika kommer att avse fästningar över huvud. Då sedermera bestämmelserna i fråga utfärdas, kunna de givas den räckvidd, som i varje särskilt fall befinnes önskvärd.

19 §.

Enligt denna paragraf, som motsvarar 33 § i utredningens förslag, bemyndigas Konungen att utfärda tillämpningsföreskrifter till luftskyddslagen.

Andra stycket i den av utredningen föreslagna 33 § innehåller en erinran därom, att Konungen äger utfärda erforderliga föreskrifter om tillverkning, försäljning samt införsel till riket av luftskyddsmateriell. Då förslag till dylika föreskrifter ansetts böra föreläggas riksdagen till antagande, har nämnda stycke uteslutits ur förslaget.

Särskilda frågor.

Av den inledningsvis lämnade översikten av civila luftskyddsutredningens betänkande framgår, att detta innefattar — förutom förevarande lagförslag ävensom i samband därmed upptagna förslag till förordning angående tillverkning, försäljning och införsel av gasskyddsmateriell och till anslag för luftskyddet, varom särskilda propositioner torde komma att avlätas — *dels* förslag angående utredning genom särskilda sakkunniga av frågan om vissa i betänkandet förordade ändringar i stadsplane- och byggnadslagstiftningen,

dels förordande av vissa ändringar i skattelagstiftningen, *dels ock* förordande av vissa ändringar i bestämmelserna om uppskov med krigstjänstgöring. Därjämte har utredningen framhållit såsom önskvärt, *dels* att en undersökning av möjligheterna för samarbete med Danmark rörande vissa luftskyddsåtgärder måtte verkställas och *dels* att ett ståndpunktstagande från statsmakternas sida till frågan om frivilligt anordnande av luftvärn för vissa industrier med det snaraste måtte komma till stånd.

Vad beträffar frågan om ändring i bestämmelserna om uppskov med krigstjänstgöring, har jag inhämtat, att utredning härom pågår inom generalstabens. För utredande av frågan om frivilligt anordnande av luftvärn har chefen för försvarsdepartementet denna dag bemyndigats tillkalla särskilda sakkunniga. Till civila luftskyddsutredningens övriga förslag torde ståndpunkt först framdeles böra tagas.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att förutnämnda inom socialdepartementet utarbetade förslag till *luftskyddslag* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Vinell.

Bilaga A.

Förslag
till
Luftskyddslag.

Härigenom förordnas som följer:

Om luftskyddets organisation.

1 §.

Med *luftskydd* avses i denna lag åtgärder, vilka utan att hänföra sig till det militära försvaret eller försvarsväsendet tillhörande anstalter, åsyfta att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall.

2 §.

Tillsyn å luftskyddet inom riket utövas av *luftskyddsinspektionen*.

3 §.

Inom varje län handhar *länsstyrelsen* ledningen av luftskyddet.

4 §.

Varje stad och landsfiskalsdistrikt utgör ett *luftskyddsområde*, där ej Konungen för visst luftskyddsområde fastställer annan omfattning. Ingår i luftskyddsområde delar av skilda län, bestämmer Konungen, till vilket län området i luftskyddshänseende skall anses höra.

5 §.

Inom luftskyddsområde utövas den omedelbara ledningen av luftskyddet under länsstyrelsens inseende av en *luftskyddschef*. Luftskyddschef är för luftskyddsområde, som utgöres av stad, polischefen och för luftskyddsområde, som består av landsfiskalsdistrikt, landsfiskalen; dock äger länsstyrelsen för särskilt fall till luftskyddschef utse annan person. För annat luftskyddsområde än nu nämnts utser länsstyrelsen luftskyddschef.

Länsstyrelsen äger för luftskyddsområde eller viss del därav utse ställföreträdare för luftskyddschefen samt uppdraga åt denne att i de hänseenden länsstyrelsen bestämmer fullgöra luftskyddschefs åligganden och utöva dennes befogenhet.

Särskilt utsedd luftskyddschef samt ställföreträdare för luftskyddschef förordnas för en tid av tre år. Förordnandet kan när som helst återkallas. Befattningshavare vid polisväsendet är skyldig mottaga dylikt uppdrag.

6 §.

1 mom. Kommun äger, där sådant med hänsyn till kommunens intresse finnes påkallat, besluta, att *luftskyddsnämnd* skall tillsättas för att följa luftskyddets planläggning i vad det rör kommunen samt bistå länsstyrelsen och luftskyddschefen med råd och upplysningar.

2 mom. Luftskyddsnämnd utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller fem med den kommunala förvaltningen förtroga personer. Jämte ledamöterna utses suppleanter till lika antal. Därvid bestämmes tillika, i vilken ordning suppleanterna skola in-kallas.

Med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för beslutsfattande samt förande av protokoll skall i fråga om luftskyddsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående byggnadsnämnd.

3 mom. Länsstyrelsen äger kalla luftskyddsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller dess representant. Luftskyddschef må ock kalla nämnden till sammanträde.

7 §.

Konungen meddelar stadfästelse å stadgar för enskilda sammanslutningar, vilka hava till syfte att främja luftskyddet.

Allmänna bestämmelser om luftskyddets förberedande.

8 §.

Luftskyddsinspektionen verkar för att luftskyddets förberedande sker ändamålsenligt, planmässigt och enhetligt. För sådant ändamål utfärdar inspektionen anvisningar till ledning för myndigheter, enskilda sammanslutningar, vilka önska medverka vid luftskyddet, samt allmänheten.

Närmare bestämmelser om luftskyddsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av Konungen.

9 §.

Länsstyrelsen åligger med avseende å luftskyddets förberedande:
att med ledning av givna föreskrifter eller anvisningar bestämma den huvudsakliga omfattningen av planläggningen inom länets olika delar;
att granska de för varje luftskyddsområde uppgjorda planerna;
samt att i övrigt leda och övervaka förberedelsearbetet inom länet.

10 §.

Luftskyddschef uppgör plan för luftskyddet och ansvarar i övrigt för dess förberedande inom luftskyddsområdet.

11 §.

Det åligger kommun att lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet i vad denna berör kommunen.

Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, vare ock skyldig att därvid lämna erforderligt biträde ävensom att underkasta sig utförandet av åtgärd för beredande av luftskydd, som för honom icke medför kostnad eller olägenhet.

12 §.

Finnes åtgärd avseende driften vid kommunal eller enskild anläggning eller inrättning vara av sådan vikt att med dess vidtagande icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå, må Konungen ålägga ägaren eller innehavaren av anläggningen eller inrättningen att vidtaga åtgärden, därest denna icke för honom medför oskäligen kostnad.

13 §.

Luftskyddsövning, om vars hållande Konungen ej förordnat, må, där allmänhetens medverkan påkallas, icke anordnas utan tillstånd av länsstyrelsen, som äger meddela de föreskrifter med avseende å belysnings anordnande, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt, vilka finnas påkallade.

Om undantag från bestämmelser i allmänna författningar angående trafiken förordnar Konungen.

Särskilda bestämmelser med avseende å krig och krigsfara.

14 §.

Befinner sig riket i krig eller krigsfara, äger Konungen förordna, att riket eller del därav skall försättas i luftskyddstillstånd och att uppgjorda planer för luftskyddet helt eller delvis skola verkställas.

Är sådant förordnande gällande, skall vad nedan i 15—26 §§ sägs äga tillämpning.

Luftskyddstillstånd upphör, när Konungen bestämmer.

15 §.

Konungen äger ålägga inom viss ort boende personer, att intill dess anorledes förordnas taga uppehåll utom sitt hemvist å plats, som anvisas eller godkännes av den myndighet, Konungen förordnar. Den som erhållit sådant åläggande eller eljest på myndighets uppmaning lämnat sitt hemvist, må icke återflytta utan tillstånd av myndighet, som nyss nämnts.

16 §.

Kommun är pliktig att, i vad på densamma ankommer, ställa kommunala kårer och annan hos kommunen anställd personal ävensom kommunen tillhörig egendom till förfogande för luftskyddsändamål i den mån sådant är avsett enligt planerna för luftskyddet; dock vare kommun icke skyldig att för något slag av luftskyddstjänst tillhandahålla större personal än som, då luftskyddstillstånd inträdde, var anställd inom vederbörande kår eller annan mot luftskyddstjänsten svarande gren av kommunens förvaltning.

17 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger, då det prövas nödigt för luftskyddsändamål, mot full ersättning av statsmedel åt vederbörande ägare eller innehavare taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, transportmedel, utrustning, materialier och annat, som kräves för luftskyddets genomförande; dock må utrustning och materialier, som någon innehar för beredande av luftskydd åt sig och sin familj eller åt personer, som äro anställda hos honom, eller för skyddande av egendom, som av honom innehaves, icke tagas i anspråk i vidare mån än utrustningen eller materialierna finnas vara obehörliga för nämnda ändamål.

2 mom. Fast egendom och byggnader ävensom transportmedel, vilka endast för särskilda tillfällen ställas till förfogande för luftskyddsändamål, tagas i anspråk med nyttjanderätt. Förbrukningsartiklar och egendom, som eljest kan antagas bliva förstörd eller komma att väsentligen minska i värde, tagas i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke upplåtaren påfordrar, att egendomen skall övertagas med äganderätt.

3 mom. Framställes från såväl militär myndighet som från länsstyrelse anspråk på egendom, som avses i denna paragraf, äger den militära myndigheten företrädesrätt till egendomen. Ingår i behörigen granskad luftskyddsplan, att egendomen skall tagas i anspråk för luftskyddsändamål, skall dock länsstyrelsens anspråk i första hand tillgodoses, där ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar.

18 §.

1 mom. Anfordran att tillhandahålla egendom, som avses i 17 §, skall då det begäres ske skriftligen. Å det mottagna skall lämnas kvitto, vari tillika skall angivas, huruvida upplåtelsen avser äganderätt eller nyttjanderätt.

2 mom. Löseskilling eller legoavgift för egendomen skall bestämmas så snart ske kan. Ändå att egendomen är avsedd att tagas i anspråk endast vid särskilda tillfällen, må legoavgift för densamma fastställas en gång för alla. Då egendom, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, icke längre är behöflig för luftskyddsändamål, skall bestämmas, vilken ytterligare ersättning, som må tillkomma upplåtaren.

3 mom. Angående sättet för bestämmande och erläggande av löseskilling, legoavgift eller annan ersättning, som omförmäles i 2 mom., skola stadgandena i rekvisitionslagen äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Länsstyrelsen äger åläggas envar att lämna upplysning huruvida och i vilken myckenhet han innehar viss egendom av det slag, som avses i 17 §.

20 §.

1 mom. Ägare eller innehavare av egendom, som avses i 11 §, är skyldig att därmed vidtaga de åtgärder, som anbefallas av länsstyrelsen. Innehavare av nyttjanderätt till egendomen eller av rätt till servitut, till elektrisk kraft eller till avkomst eller annan förmån, som beröres av åtgärden, är ock skyldig att underkasta sig densamma.

2 mom. Medför åtgärd, som i 1 mom. sägs, avsevärd kostnad eller skada, må vederbörande rättsägare tillerkännas ersättning efter ty prövas skäligt. Beslut om ersättning skall meddelas så snart ske kan, och må däri göras förbehåll beträffande rätten till ytterligare ersättning. Ersättningen må, där det finnes lämpligt, bestämmas att utgå å särskilda tider. I fråga om sättet för ersättningens bestämmande och erläggande skola stadgandena i rekvisitionslagen äga motsvarande tillämpning.

21 §.

Med avseende å belysnings anordnande, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt äger länsstyrelsen meddela bestämmelser och föreskriva åtgärder, som äro erforderliga för luftskyddet.

22 §.

Länsstyrelsen äger uttaga erforderlig personal för att så länge luftskyddstillståndet varar fullgöra ordnings- och vakttjänst, brandtjänst, gasspanings- och saneringstjänst, röjnings- och reparationstjänst, sjukvårdstjänst samt annan därmed jämförlig luftskyddstjänst. Därvid må icke uttagas krigstjänstskyldiga eller personer, vilka på grund av avtal skola stå till krigsmaktens förfogande i händelse av mobilisering, ej heller män under aderton och över sextio år eller kvinnor, såvida de icke frivilligt åtaga sig den tjänst-

göring, varom är fråga. Personer, som på grund av annan civil tjänstgöring än luftskyddstjänst äro jämlikt i särskild ordning givna bestämmelser berättigade till uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering, eller vilka utföra sådant arbete, att de, därest de varit värnpliktiga, bort erhålla dylikt uppskov, må icke uttagas till annan luftskyddstjänst än som avser fastighet, verk eller anläggning, varest de hava sitt arbete.

Vid uttagande av personal skall iakttagas, att i första hand uttagas frivilliga, därest de äro lämpliga, och att i övrigt till varje slag av tjänst uttages den personal, som anses lämpligast.

Om ersättning till uttagen personal gäller vad därom framdeles kan bliva bestämt.

23 §.

För tillfälligt utförande av sådant arbete för luftskyddet, som är av synnerligen brådskande art och ej består i tjänstgöring under eller omedelbart efter fientligt angrepp, äger länsstyrelsen uttaga varje för sådant arbete lämpad person, som icke inkallats till krigstjänstgöring eller eljest utför arbete av betydelse för försvarsberedskapen.

Arbetet bör för den uttagna personalen ordnas så, att envar vid sidan av luftskyddsarbetet nödortfigt kan fullgöra sitt vanliga arbete.

Ägare och innehavare av fastigheter eller annan egendom, som upplåtits till bostäder, samt personer, vilka i fråga om tillsyn å egendomen företräda ägaren eller innehavaren, ävensom arbetsgivare äro skyldiga att lämna biträde vid sådan uttagning av personal, som avses i denna paragraf.

24 §.

Underlåter någon, som uttagits enligt 22 eller 23 §, att på vederbörlig kallelse inställa sig till tjänstgöring eller arbete, som där avses, må länsstyrelsen förordna, att han omedelbart skall genom polismyndighetens försorg hämtas.

25 §.

Länsstyrelsen må i den utsträckning, som finnes lämpligt, uppdraga åt luftskyddschef att inom luftskyddsområde utöva de befogenheter, som enligt 17—24 §§ tillkomma länsstyrelsen. Sådant uppdrag skall meddelas skriftligen.

26 §.

Myndighets beslut, som avses i 15 §, 17 § 1 mom., 19 §, 20 § 1 mom. samt 21—25 §§, må verkställas utan hinder av förd klagan.

27 §.

Anspråk på ersättning för åtgärd, som länsstyrelse eller luftskyddschef vidtagit i samband med luftskyddstillstånd, må icke framställas senare än sex månader efter det luftskyddstillståndet upphört.

Ansvarsbestämmelser m. m.

28 §.

Den som åsidosätter bestämmelsen i 15 § andra punkten eller bryter mot föreskrift, som meddelats med stöd av denna lag, eller i fall, som avses i 19 §, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift om förhållande, som där sägs, straffes med dagsböter eller fängelse, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Den som under tid då han är ställd under åtal för sådan överträdelse, fortsätter förseelsen, skall för varje gång åtal därför anhängiggöras, fällas till särskilt ansvar.

29 §.

Åtal för förseelse, som avses i denna lag, anhängiggöras vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

30 §.

Underlåter någon att vidtaga åtgärd, som anbefallts med stöd av bestämmelse i denna lag, äger den, som anbefallt åtgärden, utan hinder av fördragklagan ombesörja denna och må kostnaden härför i vederbörlig ordning uttagas av den försumlige, i den mån han icke på grund av stadgande i denna lag eller eljest är berättigad till ersättning för åtgärden.

Särskilda bestämmelser.

31 §.

Vad här ovan är stadgat om länsstyrelse gäller i fråga om Stockholm överståthållarämbetet.

32 §.

I avseende å luftskyddet vid statens kommunikationsverk ävensom andra verk, företag eller inrättningar av större omfattning eller särskild beskaffenhet äger Konungen, utan hinder av vad ovan är stadgat, meddela särskilda föreskrifter.

Lag samma vare angående luftskyddet inom krigsskådeplats eller mobiliserad fästnings försvarsområde.

33 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Konungen utfärdar erforderliga föreskrifter om tillverkning, försäljning samt införsel till riket av luftskyddsmateriel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.
